

ЛЪРВАКЪ

зъ надъ

С Я Н А.

umarł Ławrowski pułkow[illegible]
[illegible] $\frac{16}{12}$ 1854

„Трязесъ тихихъ якъ и гладити
„Потрихъ слаго все минуло!...
„Будуть звес якъ и витати
„Що имъ въ свѣтѣ мило було!...

ЛѢРВАКЪ

зъ надъ

СЯНА,

изданъ

Семинаристами Перемыскими

въ ползу

ДОМУ НАРОДНОГО.

ВЪ ПЕРЕМЫШЛИ,

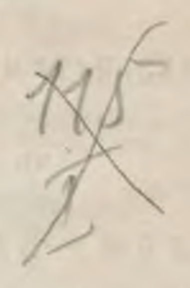
въ Книгопечатни соборнои рускои Капитулы.

1 8 5 2.

890519 003

5444
I

ЛѢРВАКЪ ЗЪ НАДЪ СЯНА.

Всечестнѣйшому и Всеученнѣйшому

ГОСПОДИНУ

ГРИГОРІЮ

ГИНИЛЬЕВИЧУ,

Доктору св. Богословія и Каноническаго права, Схоліярсѣ Собора Крылошанъ, совѣтнику и референту консисторскому, верховному надзирателю училищъ народныхъ въ епархіи, испытивателю епархіяльному, управителю Семинаріи, властителю цивиль. почест. медали и проч.

ИЗРЯДНѢЙШОМУ ПОКРОВИТЕЛЕВИ

НАРОДНОСТИ РУСКОИ

съ глубочайшимъ почтенiемъ

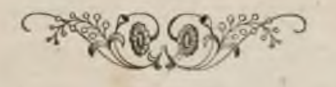
въ память благосклонную

святятъ

*Издател*ѣ.

Устроенъ въ шату рускои славы, вторый Мецено нашого слова, пріими ôтъ насъ плодъ сей, худый ôнъ — но зъ родимои нивы, и освяти го печатевь имене Твого, щобы тымъ усовершенъ приступъ и тамъ знайшовъ, де лучи тепленьки родимого нашого языка невходятъ.

Введенье.

Народъ сербскій не въ еднôмъ взглядѣ такъ сходный съ народомъ рускимъ, его давнѣйша історія и пôзнѣйшіи народныи нещастя такъ подобни нашимъ, его народна поезія, мающа европейскую славу, такъ аналогическо нашôй розвинулася зъ житя народного и властивои ему природы, же досвѣдченя на поли словесности тамже починени и для насъ вельми поучающими статися могутъ. Прото думаемо, що ласкавымъ читателямъ нашимъ не малу зробимо прислугу, если мѣсто предмовы, безъ котрои вже и найменьша книжочка обойти ся не може, подамо корошкій вытягъ изъ брошурки Дра І. Субботича, котрая пôдъ надписомъ: „Кôлька основныхъ рысôвъ сербскои словесности" дуже занимательно представляе борбу межи церковнымъ а народнымъ языкомъ, котрая якъ у насъ такъ и у Сербôвъ точила ся, но у нихъ ко добру народа вже ся закôнчила.

„Если о сто лѣтъ назадъ глянемо на станъ сербскои словесности," каже Др. Суб-

„ботичъ, то лише темнота и порозня пред-
„ставляе ся нашому оку, въ областяхъ такъ
„турецкихъ якъ и австрійскихъ. Доперо ажь
„при кôнци минувшого столѣтья почало
„соньце просвѣщеня такожь и въ той мовѣ
„першіи лучи на сербскій розпостерати
„народъ, и дивна рѣчь, на разъ видимо зани-
„матися испытованьемъ, якъ вода въ воз-
„дусѣ розчиняе ся и губитъ. (Еман.
„Янковичь) Зъ ôтки то походитъ? — Тое
„пытанье есть конечное, бо ктожь то чувавъ,
„щобы ся словеснôсть якого народа подоб-
„ными испытами зачинала? А однакожь
„ôтповѣдь на тое не есть тяжка: походитъ
„бо изъ общого европейского просвѣщеня!
„Сочинитель бывъ образованный въ школѣ
„европейской, а чого тамъ навчився, тое
„удѣливъ въ своемъ дѣлѣ народови. Дѣло тое
„характеристическимъ есть для сербскои
„словесности, понеже оно доказуе, що серб-
„ска словеснôсть выйшла не зъ потребы на-
„рода, не зъ головы генія сербского народа;
„доказуе оно не тôлько, що словеснôсть
„сербска изъ чужого вплыву свой початокъ
„взяла, але и тое, що ся такъ зачала,
„якъ ся зачати не повинна была. Бо ктожь
„то видавъ, абы для народа, въ найглубшôй
„темнотѣ снаходящогося, зачинати писати

„о томъ, якъ ся вода въ воздусѣ розчиняе,
„т. е. о физикально-хемическомъ предметѣ?

„Каже пословиця, що добрый початокъ
„половина дѣла; но зъ того легко вывести
„можна заключенье, що лучше бы было на-
„вѣть не зачинати того, що ся зле зачало.
„Бо тижь ôтъ того часу не могутъ серб-
„скіи писателѣ жаднымъ способомъ на вла-
„ситиву прійти дорогу, а принаймѣ не мо-
„гуть довше на ней позôстати. Помянутое
„дѣло навелисьмо яко характеристическое,
„але не есть оно единособное; бо ажь до р.
„1800. не видимо якъ лише дѣла умѣет-
„ности, котрыи ся появляютъ, якъ то:
„О хибахъ въ судженю 1794. Идеи
„1793. Церковная исторія 1793. Нау-
„ка о мистеріяхъ 1773 и т. д. Щожь
„починавъ бѣдный народъ? Народъ пріймавъ,
„що ледво увѣрити можна, тіи дѣла, ко-
„трыхъ не розумѣвъ анѣ що до предмета,
„анѣ що до языка, съ неограниченною лю-
„бовію, и уважавъ ихъ яко скарбъ народа и
„переховувавъ яко книги Сыбилли. Загадку
„тую розвяже намъ тое обстоятельство,
„що народъ въ той часъ до своихъ писате-
„лѣвъ мавъ вѣрѣ рôвнающоеся довѣренье въ
„своихъ писателяхъ, узрѣвъ своихъ стар-
„шихъ, своихъ учителѣвъ и всю, що тôлько

„ôтъ нихъ походило, уважавъ яко дорого-„цѣнность, котрую съ святою жарливостію „пере̂ховувати належитъ. Само изъ себе вы-„плывае, що горяча жажда, абы корысти „европейского просвѣщеня для народа на разъ „позыскати, писателѣвъ того часу на бездо-„рожіа спровадила. Бачили они лише на тое, „що писали, а не мали уваги на тое, для „кого писали. Тымъ поступкомъ ôтдалили „ся они ôтъ своеи цѣли тымъ дальше, имъ „ю борше осягнути загадали; — просвѣще-„нье якъ у дитяти, такъ у народа не зачи-„нае ся ôтъ филозофіи, а до осягненя якого „намѣреня не всѣ средства суть ровно цѣли „ôтповѣдни, котры до него провадятъ.

„Въ нашихъ часахъ дуже есть тяжко, „межи народомъ, который що ено образова-„ти ся зачинае, яко народоучитель въ „правдивôмъ того слова значеню выступи-„ти. Бо або стоитъ кто съ народомъ на „тôмъ самôмъ степени просвѣщеня, а въ „той часъ не може го обучати; або стоитъ „выжше, а въ той часъ нарôдъ го не зрозу-„мѣе. Тое тымъ борше наступити мусить, „понеже въ нашихъ часахъ ученый человѣкъ „свои вѣдомости въ европейской школѣ по-„бирае, якіи въ правдѣ передъ тыми, котры „зъ того самого черпаютъ жерела, пред-

„ставити умѣе, але того нерозумѣе здѣ-
„лати, абы го зрозумѣвъ той, который вы-
„сокихъ мыслей поняти не може: его хиба
„залежитъ въ способѣ представляня сво-
„ихъ мыслей; его термина и формулы, его
„техника, мистерія лоики и метафизики,
„ôтъ которыхъ ôтдорвати ся не есть въ
„станѣ, опочуютъ го чародѣйнымъ коломъ,
„которое всѣхъ невтайненныхъ въ почитаю-
„щôмъ ôтдалено удержуе. Навѣтъ тое, що
„каждый знае, и що кождого дня дѣе ся,
„муситъ въ тôй Laterna magica народови
„представити ся яко щось зовсѣмъ нового,
„неслиханного и непонятного. — До того
„потреба образовати ся въ самôмъ народѣ;
„переняти способъ, якимъ ôнъ на рѣчи зади-
„вляе ся, и якъ що поняти зможе; позна-
„ти становище, зъ котрого ôнъ на рѣчи по-
„глядае, поняти, чого му потреба, и якъ
„му того потреба; — а потому подати му
„якобы пріятельску руку и вывести го зъ
„дотеперѣшныхъ оплотôвъ, — ôтворити му
„очи, абы дальше увидѣвъ, — розвинути му
„розумъ, абы легше и лѣпше мôгъ понима-
„ти, — якъ по тôмъ, що знае, уважати
„мае на тое, чого еще не знае, — показати
„му способъ до того всього, и такъ его ро-
„зумъ и серце и его умыслъ очистити,

„образовати и удостойняти: ото правдива, „гадаемъ, до того дорога. На той способъ „могъ тôлько Дозитей Обрадовичь статися учителемъ и просвѣтителемъ свого „народа, а собѣ николи незôвялый вѣнецъ „славы и чести, и вѣчный памятникъ въ „серцяхъ народа позыскати. Тіи власно„сти, о котрыхъ въ попередущôмъ вспô„мнулисьмо, здѣлали, що народъ зъ радо„сти воскликнувъ, скоро его дѣло дôставъ „въ руки; они то здѣлали, що благодать „письмъ его въ короткôмъ часѣ сталася обы„кновенною... — Дозитей не въ еднôмъ „взглядѣ есть человѣкомъ надзвычайнымъ. „Его Казки (1788). основали, же такъ „скажу, сербскую словеснôсть. Они перши „зачали до народа въ его мовѣ бесѣдовати; „они першіи зачали розказовати народови „тое, що для него пристало, и такъ, якъ „для него пристало. Ихъ властивостію было, що занималися справами народа, ко„трыи для народа найбôльшу мали вагу.

„Передъ Дозитеьомъ писали сербскіи у„чени въ церковнôмъ языцѣ, который „сербскому народови ледво есть зрозумѣ„лымъ; великій Просвѣтитель зачавъ але „для сербского народа писати по сербски.

„Ôнъ повставъ зъ народа, и досвѣдчивъ „на собѣ самôмъ, чого народови потреба, „и що для него есть пожиточнымъ; ôнъ „будучи самъ своимъ учителемъ досвѣдчивъ „на собѣ, якъ народъ учити потреба; ôнъ „переконався, же ено того научитися мо-„жна, що ся розумѣе, же ôтъ цѣлого наро-„да жадати не можна, абы ся иншого у-„чивъ языка, же такіи приготовавчіи науки „всю охоту и весь часъ забираютъ, потреб-„ный на тое, абы ся чого доброго и пожи-„точного научити. Тому то опустивъ ôнъ „стару дорогу, и пôйшовъ новою, и зачавъ пи-„сати такъ, якъ го его рôдна мати говори-„ти учила. Иншіи видячи, якъ тое нарôдъ „прïймае, почали рѣчь тую брати на роз-„вагу, и опустили зъ початку денекоторыи, „пôзнѣйше мало не всѣ мову церковну, и „прилягли до мовы народнои. Понеже але „мова церковна для того, который ю знае, „мае властивый досконалостïю языка уза-„садненный повабъ, що навѣтъ и тіи, кото-„рыи совершенно переконани были о тôмъ, „що для народа въ народнôмъ языцѣ писа-„ти належитъ, не могли ся зовсѣмъ осво-„бодити ôтъ еи впливу. До того причини-„ло ся и тое обстоятельство, що денеко-„тори гадали, же мова церковна есть

„тописемна або учена мова сербска, „тому по возможности ви тримати ся потреба, коли ю вже зовсѐмъ затримати не „можна; иншiи знова мнѣли, що черезъ примѣшанье церковнои мовы, сербска доскональшою и достойнѣйшою ся стане. Зъ того „повстала мѣшана мова, котрая назвиско „славено-сербскои мовы отримала, и „яко тезисъ такъ довго владѣла, доки ся „народни пѣсни въ друку не появили. „Якъ передъ тымъ поединокiи голосы противо неи повставали, такъ и потôмъ владѣла она у поединокихъ писателѣвъ, ба „навѣть и нынѣ не суть ви забытки зъ „сербскои мовы зовсѐмъ усунени; но скоро „сербскiи пѣсни розширилися межи наро „домъ, появився въ нихъ противникъ славено-сербскои мовы, удавившiй ю якъ „Геркулесъ въ колысцѣ. — А такъ нарôдъ „ помôгъ собѣ самъ......

„Въ роцѣ 1814 появився въ словесно„сти сербскôй другiй мужъ, о котрôмъ въ „той часъ никто бы не сказавъ бывъ, що о „нѐмъ колись тилько ся говорити, и що ôнъ такъ много дѣлати буде. Бывъ то моло„дый Сербъ, неукôнчившiй высокихъ шкôлъ, „которому при тôмъ всѣмъ призначено было, стати ся Докторомъ любомудрiя

„и членомъ многихъ ученыхъ товаришествъ. „Єдному сынови народа, сельскій тôлько „перейшовшому школы, дôстало ся въ „удѣлѣ, абы церковно-славеньску мову „зъ словесности вытиснувъ, другій сынъ на-„рода не маюцій также школъ высокихъ, „мавъ призначеньe, абы сербску мову яко „terram incognitam ôткрывъ, абы ю яко словес-„ну утвердивъ. Кто первымъ бывъ, знаємо „вже. Тымъ другимъ никто не єсть иншій, „якъ Вукъ Караджичъ.... Всьо, що че-„резъ больше якъ 30 лѣтъ въ писменности „дѣлавъ, были: Народни пѣсни и серб-„скій языкъ. Зъ того, що черезъ народни „пѣсни на мову вплынуло, припадае єму, „яко собирателю, значительная часть въ за-„слугу. Вылучною єго заслугою єсть то, „що здѣлавъ въ мовѣ. Въ тôмъ взглядѣ бывъ „ôнъ первымъ, который въ чистôмъ народ-„нôмъ языцѣ зачавъ писати, що неутом-„ливо продовжавъ, ôнъ учинивъ науцѣ и по-„ступкови сербскои мовы черезъ свои не-„змордовани сгромаджаня матеріалôвъ „естественную прислугу. Доситей завѣвъ „народну мову въ книжки. Вукъ показавъ „Сербамъ, которая єсть правдивою народ-„ною мовою. Доситей учивъ Сербôвъ, „що книжки въ народной мовѣ писати на-

„лежитъ, Вукъ показавъ имъ, якъ то чинити належитъ.

Приложенье тыхъ кôлька уступôвъ зъ сего такъ занимателного дѣла до нашои словесности зôставляемо самымъ ласкавымъ Читателямъ; не можемо однакожъ ôтказатися єднои гадки, котрая насъ сумомъ наповняе. И мы малисьмо нашого Доситея въ Котляревскôмъ, творци перелицованои Енеиды 1798; 1809 маємо и мы нашого Вука въ професорѣ Максимовичу, умнôмъ собирателю пѣсней народныхъ нашихъ, которого мова и писовня взоровая; но чомужь то великіи ихъ працѣ пôйшли мимо насъ и не обудили въ насъ того духа и тои любви до рôдного слова якъ працѣ тамтыхъ? а именно чому не вывели насъ вже зъ тои переходителнои періоды славено-руского языка? Темноту небосклоня словесности нашои двѣ єще звѣзды могутъ розсвѣтити: „выданье словаря малоруского, и повное собранье пѣсней нашихъ народныхъ. Но горе намъ, єсли тіи двѣ звѣзды николи не зôйдутъ, або що гôршого, єсли не своимъ заяснѣютъ свѣтломъ!

П. Л.

СТИХОТВОРЕНІЯ

Константина Антонія

зъ надъ Солокіи.

ДУМКА.

Любо сплывае — сномъ золотенькимъ
Жизни солодкая хвиля,
Чи то въ содруговъ крузѣ радненькомъ
Легко крылцемъ май мотыля
Гадочка кожда зъ серця взлѣтае,
Чи на единѣ — все мило —
Днина до днины тужнось всмѣхае,
И въ пѣсню небо-сь впѣлило!

Ахъ! якже сумно свѣтъ весь пустѣе
Въ доли гôрчавôй — пôвстономъ
Зъ щастя грехѣту скучно скулѣе
Дума глухенькимъ розкономъ,
    Скапуе вѣкомъ жизнь за слёзою,
    Грôбъ но въ розпуцѣ цѣлуе,
    Думо печали, все я съ тобою!
    И рôдъ мôй въ тобѣ ся любуе!!

ДѢРВАКЪ.

Вже весело грайка грае,
Все гудьба жене въ танець,
Кождый тоски забувае
Чи старыкъ то — молодець
    Возъяреннымъ ставсь вѣтриломъ
    Ни кôньця тамъ, ни тамъ мѣры,
    Все, сокола шпаркимъ крыломъ,
    Въ довгихъ танахъ тне шталѣры.

Той голубця вытинае,
Туть гуде старенькій басъ,
Гаморитъ той, той спѣвае,
Пѣснь весѣля на окрасъ.
    Но самѣська чомсь сумнѣе
    Чорныхъ очокъ тамъ дѣвиця,
    Спалѣнѣе, то зôмлѣе
    Въ синѣ мовь съ росовь зôрниця.

Рученята къ серци тисне,
То взнесеся, звяне грудь,
То личко ей въ слёзахъ блисне
Знов зôтре ихъ жаръ та студь.
Дежь ейсь мила днина дѣла?
Цвѣтъ весенный чомъ ныдѣе?
Мовь былинка розболѣла
Чомъ душа ей печалѣе?

Въ тôмъ ôтверлись двери хаты,
Все заглухло -- кождый ставъ,
Кождый густо ставъ витати,
Кождый Лѣрвака спôзнавъ.
Тяжкій вѣкомъ Лѣрвакъ сивый,
Трусно десновь явъ стискати,
Сѣвъ гôренько — звукъ тужливый,
Гусль вгорнувъ вже — ôнъ ставъ грати.

Дико струны щебетали,
Єденъ другій звукъ гонивъ,
Вразъ приглухли — знов заграли,
Ôнъ ся въ коло подививъ.
Чорнъ сумракъ го вкрывъ недолѣ,
Грудь боролась ôтдыхати,
Око смеркло.. яжь поволи
Ставъ до гуслѣ такъ спѣвати:

„Гôрко, кому сварна доля
„Ще въ колыску грôбъ вкопала,
„Хоть кьервавыхъ крывдъ неволя
„Въ струй розпуки го вплекала,

„Але го̂рше тяжше груди,
„Сли туга ю розщибае,
„Нужда долѣ незабуде....
„Все слёза ю о̂тгадае.

„И менѣ колись сіяла
„Зо̂рка щастя въ красно̂й синѣ,
„Лишь душа сь моя здрѣмала —
„Не о̂тждала ей до нынѣ.
„Тражь такихъ якъ я глядати
„Котрыхъ благо все минуло?....
„Будутъ же якъ я витати
„Що имъ въ свѣтѣ миле було?....

Дико персты въ струны рвали
Еденъ другій звукъ гонивъ,
Вразъ заглухли — вразъ сконали —
Лѣрвакъ окомъ покотивъ —
Мрачнымъ глядомъ въ всѣхъ вдивився,
И въ скостнѣли спершись руки
Вставъ стоняво — поклонився —
Лѣрва сумни дала звуки,

Тай о̂тъ хаты знову до хаты
Въ довгій поволѣкъ ся свѣтъ!
Перестали грайки грати
Всѣ зганули щастныхъ лѣтъ!
Кождый сумно ставъ думати —
Зъ всѣхъ серденька, звукъ печали
Ставъ зъ глубока сь добувати,
Згадки щастя сь о̂тозвали.

И дѣвиця сь къ нимъ звернула,
Та до згадокъ въ стонъ вѣнець
Слезы зъ личка изгорнула,
А мовь гравъ бы ще пѣвець,
    Глухо сталось ôтзывати,
    Загудѣло — тай пѣрнуло:
    „Будутъ же якъ я витати
    „Що имъ въ свѣтѣ миле було?

МАНЯ.

Надъ широкимъ очеретомъ
Съ довговь пѣсневь берегами,
Маня рвала цвѣтъ пометомъ
Тай вквѣчалась кѣтичками.

Такъ вкрасившись — тужь припала
Проглядатись въ волнъ просторѣ....
Веселенько ся всмѣхала
И съ весѣљомъ — зновь во скорѣ.

Съ пѣсневь мчила за цвѣтками;
Яжь червону гень..... калину
Взрѣвши въ далѣ пôдъ борами,
Де зъ пôдъ горба, тасьму синю,

Розвивае довгъ поточокъ.....
Полетѣла ю зôрвати,
Повплѐтала до косочокъ
Тай побѣгла въ здрôй сь зглѣдати.

Тамъ Козачокъ зъ Запорожа
Съ воронењкимъ ся голубитъ,
Поитъ въ струяхъ.... Маня гожа
Но зôрнула — вже и любить.....

Въ казнь єднымъ ся глядомъ вкула
Трусно стала вже тужити,
Гень — душа єй десь пѣрнула
Й свѣтъ весь стався съ невь крутити.

А сумнеѣковь берегами
Домôвъ ставши йти стопою,
Очереты къ Ней съ взиграми
Пѣсни слали чередою:

„Якъ то жизнь ся переймае,
„Доля нуждовь — миръ тугою!
„Що й въ весѣлю — сумъ дрѣмае,
„Злоба мовь надъ сиротою!

ЗГАДКА УКРАИНЫ.

I.

Зь пôдъ старой липы — май то ручаю
Тоны знакоми збренѣли....
Пѣснь мовь вечерна птичокъ до гаю
Въ любой ôконьце летѣли.

Козакъ душею въ неба сь сперъ сини,
Сердцемъ въ степовую рожу,
Бôй бо кьервавый степъ ждавъ дитины
Любу працати мавъ гожу......

И мякше спѣвни струны стонали,
Въ безвѣсть печальнѣй звенѣли
Сли но де вѣтры листьомъ заграли,
Або де тѣня замрѣли.

Съ тонôвъ струями, стався жалѣти:
„Выйди! ахъ выйди миленька!
Тихо... щось... стало тамъ.... шелестѣти.....
Ахъ то ялиця рôсненька!

Вѣтры вы люти — вѣтры смаљчиви!
„Воронъ — знай — дзюбъ вже готуе,
„Зызомъ слѣдитъ скрôзь довгои нивы,
„На кровь козацьку чатуе.

„Завтра бôй крвавый — милый твôй въ бою,
„Выйди! ахъ — — цить — то Єй... звуки..
Тискъ лиця сумный.... око съ слезою..
Ни — то лишь птичка зъ роспуки —

И блѣдый мѣсяць мнѣ сь взигравають!
„Выйди ахъ — въ тôмъ занѣмѣли
Струны — тай слова разомъ вмерають....
Гасла походу згремѣли,

Козакъ за щаблю.. воронъ вже въ љотѣ...
Ехо по нихъ сь лишь остало,
И то — въ глухенькôмъ своêмъ роскотѣ
О любои стрѣху сь роспало.

II.

Щоно небесни нивы зсѣрѣли,
Зойки но степомъ заграли....
Сонни вже вѣдьмы роьомъ здуднѣли,
Въ думцѣ дрѣмливôй сверкали

О! кобысь глянувъ въ мысли влюбленной,
Пѣсни пôзнавъ Ей нѣмыи!
Думы — надѣйной, слезковь срошенной
Згадки — — вчувъ звуки святыи!

О! въ Украинку слибысь вдивився,
Тишкомъ приссався къ єй груди....
Стономъ єднымъ но Ей закропився....
Ты обожавбысь светъ — люди!

Кобысь поглянувъ въ сонъ Ей, родящій
Бурныи сѣчи, съ тоскою....
Въ нѣмъ єденъ взрѣвбысь пламень кѣпящій,
За милымъ — за ôтчиною!

Дармо дѣвицѣ другой искавбысь
Сердце щобъ мала такъ гоже,
Цвѣтъ но степовый — гордо признавбысь
Въ свѣтѣ любити такъ може!

Снила миленька о Козаченьку,
Зритъ..... якъ толпъ мрачное море —

Въ лёдъ яжь ся стяла кровь ей въ серденьку
Вѣхоръ мовь воздухомъ поре —

Тутъ.... несчисленной вражнѣ туманы,
Ратицъ Козацькихъ тамъ волны,
Видитъ — кьервою нивы скупани
Ôтстономъ степы скрôзь повни.

Видитъ, якъ ворогъ лячно втѣкае —
Золотокудрна Слава засѣла
Степъ вже вквѣченна — зъ Днѣпра вже грае
Свободы дума зболѣла..

Но щось въ клубахъ сь тамъ темныхъ звивае,
Шаблѣ клекотомъ сь взываютъ.....
Вражнь то розъѣла щесь уганяе
Грôмко ся съ милымъ стераютъ —

Воронъ мовь лебедь вкрытый пѣною
Злостно бье землю сырую,
Пнеся — звертае — мчитъ знову стрѣлою
Вѣрно въ судьбу съ нимъ гôркую.

Вже обскоченный..... лишь тверда сила
Шаблѣ Козацькой..... искрами
Его въ пôвколахъ пламенныхъ скырла,
Де лишь ударитъ..... стадами

Птицѣ пôднесши гаморъ злѣтаютъ;
Жарту Козакъ бо незнае,
Ней го й самыи неба вмоляютъ....
Ней и свѣтъ плаче.... недбае!

Сѣчь му колыска.... трумна могила,
Слава.... памятникъ нестертый!
Якъ кобы гурма псôвъ окружила
Вовка, ôнъ встекло розжертый

Зубомъ кôлчастымъ пудъ въ нихъ вганяе,
Въ мигъ въ клубахъ сь пороху скрые —
Мигомъ разитъ тутъ, тутъ въ мигъ вмертвляе,
Толпа втомленна лишь вые,

Зъ болѣзни, злости звонитъ зубами..
Въ колѣ скрôзь него засѣвши,
Вражнь такъ залявшись зною струями,
Тѣломъ тай духомъ зболѣвши,

Въ пудъ ся втомленна съ бряскомъ звернула,
Тай ставши въ далѣ спочати,
Подиву скомли въ свѣтъ лишь роздула,
Местьно лишь яла стонати.

Но, кто незнае гадокъ настрою
Врага? кьервовь ôнъ дышае,
Якъ дитя цацка, такъ ôнъ ся бою
Спонамъ всѣмъ впрекъ напирае.

Хвильку малу лишь тишкомъ заждала
Дичь, тай зновь скоки глухими
Шпарко покотомъ разно сь подняла,
Мечи блыснули надъ ними..

Та на молодця спѣсу погнали
Храбрôсть розгономъ вдавити,

Злобовь на ню ся всею зôпхали
Рускье щобъ сердце вкорити!

А разъ за разомъ мечи дуднѣли,
Сталь смертоносна сверкала,
Яжь ся стонами степы розгрѣли..
Слезковь миленька сь заляла,

Въ мольбу збѣлѣли губы складались,
Тай щось зачали шептати,
А въ тôмъ грôмкіи звуки роздались,
Густо ся яли взмагати.

Блудитъ трвожливо очкомъ мутненькимъ,
Зъ ôткись могила вже сь взяла?
Вже и въ кругъ неи кровця сумненькимъ
Струьомъ по степу сь розляла.

Дивитъ... пôзнала... по надъ врагами
Дворъ величавый сіяе,
Взнесенъ могильно вражнѣ трупами..
„О такъ козакъ но вмерае!

„О живо! живо! ней хоть послѣдный
„Зôръ Єго разъ ще захоплю,
„Губы зсинѣлой ôтдохъ пôвлѣдный
„Слезковь тепленькою скроплю.

И роспадливо гень до могилы
Въ здогôнъ съ вѣхрами сь пускае,
Лишь вражнь собравши знов нови силы
Въ помôчь ся вражнѣ слѣтае.

Дивитъ — а въ подивъ всѣ остовиѣли
Въ пôвъ заломавши скрôзь руки —
Що но могилу трупôвъ узрѣли;
Лишь що єденъ, до роспуки

Всѣхъ въ тôмъ сердитôмъ вѣвъ бою,
Навмертвлявъ тôлько зъ дружины..
Тое учувши рвались собою
Въ здоглядъ до степôвъ дитины.

Та майбы громомъ всѣ зверещали,
Й вторно — и знова завили,
Ту яжь дѣвицѣ виды печали,
Въ струй ся слезочокъ росплили.

Пôтъ по челѣ Ей лявся струями,
Грудь Ей ôтъ болю щемѣла,
А мысль сдружившись съ сну Ей згадками
Въ мольбу гôрчаву зшепѣла:

„Боже ôтвѣчный! силъ незмѣримыхъ!
„Судебъ що творишь выроки!
„Що начертавесь въ жизнь несчислимыхъ
„Благъ, долѣ, неба потоки,

„Ты защêпивесь въ Русь вѣчну славу,
„Духомъ Лыцарскимъ... дѣлами....
„Рускôй дитинѣ — пѣснь величаву
„Велишь гремѣти свѣтами!

Щожь нездѣлавбы червъ благодарный
Зъ пôдъ Днѣпра.. славы порога?

„Жизнь му играшка, свѣтъ весь — сонъ марный,
„Про Руси благо — про Бога!

„Боже! глянь нынѣ Ты милостиво,
„Въ рускіи сердця — тай нивы!
„Глянь! якъ черчитъ въ нихъ слезка ревливо,
„Втишь любви тоски тужливи!

III.

Красный бувъ ранокъ — скрôзь взолотили
Лучи завмерлу природу,
Цвѣтки схорѣли свѣжо ôтжили
Тай любо съ днинов имъ згоду,

Вѣстивъ пѣвець крылятый надъ ними;
Коли на зъустрѣчь — роями
Днѣпра родина выйшла густыми,
Съ бою витатись сынами.

И взнеслись вдалѣ пороху клубы,
Въ синь вже туманомъ высоко,
Глухо здуднѣли пôльныи трубы,
Чути тупотъ давсь широко,

А майто въ гробѣ — тихо всьо ждае,
Надеждно кождый вдивився,
Щастя чей свого неôтгадае;
Вотъ — и вже шумно сблизився

Ратицъ вмаенныхъ чубъ зелененькій,
А безъ тху Неня съ зглѣдае
Спôрно ступае батько сѣденькій,
Радостно той вже стискае

Брата — сестричку — друга — той плаче
До старця — Ненѣ склонившись
Живо хоть бье ся — зъ радости скаче
Сердцѐ ихъ видомъ згордившись.

Всѣ веселенько домôвъ вертаютъ,
Пѣсни побѣдни довкола
Въ степныхъ дубровахъ ся ôтзываютъ,
Свого сама но сокола

Плаче миленька черезъ ôконьце,
Молитъ трусливо надѣи
Щербъ залишенный — Чорно въ тôмъ соньце
Хмары покрили сумныи,

Громы скотились — вѣхры страшливо
Свѣту щось здались казати,
Навѣть старенькій песъ — явъ хроплиbо
Выти по углахъ всѣхъ хаты.

Будь то вѣстуны — що неомильно
Зло щось для тебе ся стало,
И верхомъ чути ктось садитъ сильно,
Въ брамѣ лоша вже заржало..

,Дверь заскрипѣла — и варткій вже вноситъ
Юношь миленького зброю,

Всѣхъ почестивши — лагôдно проситъ
Слôвця съ миленьковь самою.

И начавъ: Время дуже лихое
„Мушусь коротко собрати;
„Каже вѣстити вамъ мнѣ лишь злое,
„А запрещае втѣшати.

„Въ путь бо далекій пильно спѣшуся,
„Зъ бою вертаю.... безъ друга,
„Ôнъ бувъ вамъ милый — тымъ тутъ свѣдчуся:
„Мечь той тутъ — та на нёмъ смуга,

„Кудры тутъ Руси и Его слова..
„Днемъ передъ боьомъ харячи
„Ружье сидѣвемъ, ловко розмова
„Гадки мовь велась дитячи....

„Ту ктось сплескавъ мнѣ плечи легонько,
„Живо звертаюсь — тай радио
„Друга встискаю, а ôнъ журненько
„Такъ рече: зъ малу роспадно

„Любимъ ся друже — всѣ якъ на тоцѣ
„Мысли намъ наши тайнственни,
„Въ бояхъ ужасныхъ — все мы при боцѣ
„Якъ бы для себе зродженни..

„Ней та й по смерти, въ бою сли згину,
„Вяже любовь насъ самая,
„Любо спращай мновь друже родину,
А де листочкомъ старая

„Липа новую хатку закрыла,
„Тамъ якъ цвѣтъ Днѣпра свѣженькій,
„Красна якъ небо тамъ моя мила,
„Дай Ей той дарокъ маленькій.

„Вамъ го вручивемъ... то ще сказати
„Вамъ моливъ: предъ умовленновь
„Поровь — въ ôтъѣзьдѣ ждавъ васъ працати...
„А ниякъ вы му забвенновь;

„Зъ пôдъ той Его бо въ походъ звôзвали
„Гасла тутъ липы сумнои,
„Тай що за вами тужитъ въ печали,
„При згадцѣ борбы святои..

„Лишъ Руси слава, всѣмъ намъ милѣйша,
„Нижь любви люба неволя,
„А жизнь Козацька — й найсолодѣйша
„Меньша якъ Руская доля!

„Бився якъ Русинъ, згинувъ Пôвбогомъ,
„Лявромъ и смерть го вѣнчала!
Легко звернувся, вже й за порогомъ
Вже й земля густо зстонала..

Мовчкомъ миленька — якъ скамѣнѣла
Въ згадкахъ сама ся остала,
Трупъ мовь скостьнѣлый сумно сѣдѣла
И слезковь ся невжаловала;

Ѣдь но насѣла мысли рожанни,
Галки но съ невь ся сдружили,

Зôрки но блѣдо порозмѣтанни
Съ розсвѣтомъ съ невь ся пестили,

Тай звукъ печаљный нѣсъ ся съ росою
Часто зъ пôдъ липы... тамъ ждала,
Сине Ей очко смерть яжь еъ слезою
Зимнымъ цѣлуьомъ вилекала.

НАДЪ БУГОМЪ.

Глянь но глянь — невѣрный сыне!
На воняни Буга нивы,
Слишь ти зойки птиць тужливи
Слишь якъ въ безвѣсть дума гине..
А думнымъ хоромъ душа ти заграе
Бо тутъ на Руси вже рай Русинъ мае.

Дежь є краса надъ ти цвѣты,
Надъ дубровы ти зелени?
О! втишь мысли заманени,
Сердцю дай ся розглядѣти.
Глянь якъ росави головки сь схиляютъ,
Любымъ тя ôтдыхомъ вонѣ витаютъ,

Якъ и зжовклый лисгь встеляе
Путь шагамъ твоимъ мягенькій,
А зазуля въ солоденькій
Отзевъ тобѣ припѣвае.
Глянь но на тую красаву долину,
Въ нейсь золотаву дитяткомъ зрѣвъ днину...

Подъ калиновь товь любила
Вразъ съ тобою рука въ руку,
Слезки ляти до роспуку
Тай думати — твоя мила.
Надъ берегами — де струй гаморливый
Съ думовь надѣйновь плясавесь щастливый!

По надъ тыми горбочками,
Солоденько перевѣли
Твои, въ любовь розгорѣли
Тай надѣю, дни.. пѣснями.
А тіи неба! чи разъ то зъ печали
Зъ горю, тай суму тя въ миръ вколысали?

Колись горко могилами
По тыхъ гробахъ Руской долѣ,
Кропивь слезковь по неволи
Звялу солодь ссавъ згадками....
О! тогды грудь ти жаренька тужила,
Въ снахъ сь по надъ Бугомъ сѣдымъ уносила..

Но теперь -- сли ты вдивився
Въ землю — небо то самое,
А все сердце ти твердое
Ты не той вже.. ты змѣнився,

Ты ся природовь.. та красовь съ любвою
Ты ся святою цураешь кьервою!

Ты зо̂ръ блудный заслѣпивши
Вмановь чорной враждной злости,
Выклинаешь гро̂бни кости!
Ты тутъ съ раьомъ.. ро̂дъ здордивши.,
Землю святую него̂дно вдоптаешь,
О! грудь ти скала, а сердця не маешь!

ОТЗЕВЪ.

Все заглухло — чорни мраки
Тишкомъ скрыли въ тишинь свѣтъ,
Дикій навѣть рôдъ собаки..
Насъ дѣтей по Руси нѣтъ!

Всѣмъ въ глибочи грудь зачеркла
Въ зелененьки вбравшись сны,
Наша вно доля смеркла,
Нôчь сумна, журни намъ дни.

О предвѣчный! що сцѣпляешь
Марну жизни нашой ткань,
Чомъ такъ тяжко насъ караешь?
Разъ на звялу жизнь хоть глянь!

Хоть на хвилю подружити
Съ супокоьомъ грудь намъ зволь!
Се тя молимъ — и молити
Вѣчне будемъ — и отколь

Кости вѣчна нôчь окрые..
Ôтзêвъ, груди вѣрный плодъ
Зъ гробôвъ нашихъ забренѣе..
Пôдъ небесный взбьеся сводъ,

Якъ теперь той звукъ печали:
„Боже! насъ неопускай,
„Костемъ, въ жизни що немали,
„Супокôй — хоть въ гробѣ дай!

ОТЧАЯННЫЙ.

Дежь тôљко щастя взялось тай роскоши,
Съ лучомъ надѣйной хвиљки предомною?
О вы змањчиви жизни сны хороши,
Дежь вы лишили мя?... за слëзъ горою,
Въ довгôмъ, глибокôмъ жалю но згортаю
Моромъ скропленни гадки... пропадаю!..

Ни чимъ втишити згадокъ жаръ огненный,
Ни мнѣ здрѣмати звуки розстроенни...
Стати свобôдно миромъ украшенный,
Тѣшитись жизневь такъ якъ всѣ зродженни..
Ни взрѣти сѣни зачеркъ хоть надѣи...
Мнѣжь но ти вжасу въ свѣтѣ дни гôркіи?

Въ пѣснях колыше свѣтъ свою недолю
Я но невспѣю пѣсневь звеселити
Въ порохъ зôгнутый грудь преповну болю,
Я но судженный въ гробъ ся печалити!
Чомже думонька иныхъ що втѣшае,
Въ мутный слезочокъ вырь мя затапляе?..

Низомъ.. чогожь тутъ.. пôдъ тыхъ свѣтôвъ тьмами,
Пôдъ тымъ мѣриломъ незмѣримой силы,
Ôттискомъ правды тай любви знаками,
Страстенъ вхоплюся... сны хоть щобъ ожили..
Въ странну верженный пропасть свѣтôвъ тую,
Въ местнои грозы волну ту мутную....

Щобъ ôтдыхнути на поверсѣ ѣди?
Чомъ тутъ глибоко пôдъ Твоевь ногою..
Но близь любви твой... такъ вже близь побѣды...
Отче! скупаный власною кьервою,
Вiюся червь мовь, дармо слёзы втерти
Ждаючи дармо милостынѣ — смерти...

Тôлько зраненный хвиль гôркихъ стрѣлами?
Свѣтъ мя набачивъ, ктожь мя тутъ споможе?
Голосъ мôй въ безвѣсть гибне пôвстонами,
А Тысь такъ близькiй неизмѣнный Боже!
Дежь пристань скорбы? дежь ей путь таинственный
Дебъ разъ хоть слезку втеръ осироченный?

Царю любви мой! чижь твое созданье,
До той землицѣ, чорной, скамѣнѣлой,
Жизневь скованесь въ вѣчное страданье?
Чижь для полегча раны розболѣлой,

Гнати доволно... за надѣи снами...
Сердце зôвяле, злити скорбъ струями?

Чомже и духа смертныхъ вкрывесь тьмою?
Щобъ ся лишь ползавъ по пôдъ правды сводомъ,
Лжевь но поився, мовь стебло росою,
Землѣ и неба звавсь негôднымъ плодомъ?
Чижь то на вѣчне узника спôзнанье,
Пудъ въ его влявесь смерти споминанье?

Скôлькожь ранъ згнилыхъ грудь его окрыло,
Братъ мчитъ ѣдкое жало въ брата свого,
Щобъ вразъ въ нѐмъ кости й духа розточило...
А ôнъ мовь брыла камѣня твердого!
Хробы живцемъ го въ трупа вже розъѣли,
Ще ôнъ ся проситъ вести жизнь... безъ цѣли!

Соромъже зъ пѣтьмы.. взнестись въ свѣтли лучи
Въ снôвъ нору вгрязлу красу розбудити?
Соромъ розгнати смѣло злобы тучи...
Зъ лютои смерти, смертевь знову ожити?...
Гидкоже... духа... звести зъ блуда пути...
А скверной землѣ скверньı.. назадъ вергнути?...

Ахъ! нѣ.. то оманъ мысли мой схорѣлой,
Овоць нещастный потиску роспуки...
Гадка то лестна... все мнѣ зъ за внѣмѣлой
Гроба завѣсы, дасть учути звуки:
Щастя! ахъ щастя! лишь назадъ вертае...
Нѣ... я непôйду! умъ мя опускае...

Боже! Ты знаешь кротôсть сердця мого,
Знаешь... якъ воля мнѣ Твоя святая,

Скорбь мою, всю Ты.. всю. що днесь такъ строго
Грудь мнѣ стиснула... знаешь.. якъ горкая...
Свѣтъ менѣ тяжшій, нижь могила гроба!
Згасла любовь въ нѣмъ.. и любви подоба —

Шагъ но ступити, а въ загробной нивѣ.
Якъ тамъ любиво! чомже тутъ знидѣти
Кажешь мнѣ Сильный... вести дни тужливи?
Якжежь тамъ мило! дарможь мнѣ глядѣти?..
Довгожь ще свѣта того неспращаю?
Боже! на се я.. о давно вже ждаю!!

НАЗВУКЪ.

О! за много ôтъ начала
Чувства въ насъ природа влляла,
Мысли вкрыла скорбъ струями,
Розбудила грудь згадками....
Такъ о пѣсни й негадаемъ,
Въ думахъ слезныхъ все спѣваемъ.
А мовь чайка верхъ волнами
Гень садитъ десь за хмарами,
Знову ся стрѣловь въ вырь спибае,
Намъ такъ въ пѣсни сердце грае....
Пнеся въ зелень прикраситп,
Сѣдь съ надѣевь подружити.
Зъ згадокъ знаемъ думъ содруги
И зъ надѣи.... сѣнь потуги!
Довгожь згадковь намъ знидѣти?
Довгожь.... довго печалѣти?....
Цить! вже ся вберають въ цвѣты,
Русь нещастна.... и ѥй дѣти!!!

КОЛЬКА СЛОВЪ

О ФОРМАХЪ НАШОГО ЯЗЫКА

и о писовнѣ.

Богдана Л.....ча.

Якъ кождый розумный человѣкъ такъ и цѣлый народъ зъ кождого поступка своего повиненъ здати собѣ справу.

Въ формахъ нашого языка находятся такіи властивости, якихъ въ иныхъ языкахъ славяньскихъ невстрѣчаемо; малибы то быти блуды, котрыи закинути треба, или суть то ôтличія, котрыми ся величати маемо? Самое тое обстоятельство, що ся формы нашого языка розрôзняютъ ôтъ формъ иныхъ славяньскихъ, не повинно го еще осуджовати; бо якжебы становивъ осôбный языкъ, если бы ся въ ничêмъ нерозрôзнявъ ôтъ иныхъ?! — Но если тіи формы послугуютъ до надания му повноты, мягкости и нѣжности, гадаю, що невыплатилабыся наша праця, еслибысьмо хотѣли, тыхъ красотъ его позбавити, красотъ, для котрыхъ мова наша еще не давно тому межи всѣма сестрицями за наимилѣйшую узнаною зôстала!

Припустивши тую правду, що замѣна самогласныхъ еднои за другую успѣхае той рухъ въ мовахъ славяньскихъ, котрого нѣтъ въ германьскихъ и романьскихъ, що замѣна согласныхъ становитъ тую муткôсть и лагôднôсть мовь славяньскихъ, котрая чуженцêвъ задивляе незвыклыхъ такои игры и якобы

гимнастическои вправы — то нашъ языкъ не тôлько що неуступае въ тôмъ взглядѣ своимъ сестрицямъ, але надто не єдну въ богацтвѣ а разомъ въ поединчости тыхъ змѣнъ перевыжшае.

I. Що до самогласныхъ.

Самогласнiи, якихъ наша мова употребляе суть: а, е, и (i*), о, у, ы, ѣ (є**) и ô; зъ тыхъ а, о, у суть найгрубшiи, для ихъ выробленя упускаемо языкъ въ дôлъ и уста ôтворомъ зôставляемо е, єсть середњою, языкъ и уста зôстаютъ свобôдно въ положеню середнôмъ, звычайнôмъ; ѣ, и, ы, суть найвыжшими, для ихъ ôтданя возносимо языкъ до пôднебеня, а уста стискаемо; всьо тое маютъ и инiи языки славяньскiи, але ô, произносимое якъ французкое u или нѣмецкое ü, становлящое перехôдъ ôтъ найглубшого у, до найвыжшого ѣ, мае тôлько нашъ языкъ. На тую самогласну складаеся найбôлыше органôвь, уста ôтворяются якъ до найгрубшого у, языкъ пôдносится якъ до найвыжшого ѣ, а ôтбившися яжь въ челѣ вырабляеся той звукъ, удержающiи въ собѣ таку силу, же єи жаденъ инои самогласнои неосягае и пр. стôй!

Зваживши способъ вымавляня самогласныхъ и степень силы тону, якiи ихъ звукъ выдае, представляеся намъ слѣдующое коло: ѣ, и, ы, е, а, о, у, ô, остатньое навертающоеся знова до ѣ. —

*) i єсть той самый звукъ, що и, єно що ся только передъ самогласными уживае н. пр. нашiи, тяжкiи.

**) є звучитъ якъ ѣ, н. пр. лєдъ.

Може намъ кто закине, щосьмо черезъ тоту букву ô, ничого непозыскали, що далеко лѣпше звенитъ въ тôмъ мѣсци повное, россійское о?! Но того мнѣніа мы неподѣляемо; въ тыхъ выпадкахъ, въ котрыхъ ô уживаемо, ужитокъ повного о ставбыся дуже неспосôбнымъ; дѣеся тое бо въ той часъ, коли намъ по самогласнôй: о, ходитъ о похѣщенье крайнои согласнои, котрая вже за собою жаднои самогласнои за пôдставу немае, до котрого то напруженя далеко бôльше зберемо силы стиснувши уста и пôднесши языкъ до ô, якъ безъ того приготовленя, ôтворивши уста и спустивши языкъ до о, котрое своею широтою тилько силы для себе самого вже потребуе, що ей мало на выговоръ слѣдующои согласнои позôставляе; порôвнаймо тôлько выговоръ слôвъ слѣдующихъ по руски и по россійски, а переконаемося о тôй правдѣ, произнесѣмъ на пр. руское: бôбъ, рôвъ, нôжъ, вôлъ, бôръ, грôбъ, ôтъ, пôдъ, стôлъ, плôтъ, сôль, прапôръ, ôвця, ôсь, сынôвъ, — а россійское: бопъ *) рофъ, восъ, ношъ, боръ, гропъ, отъ, потъ, столъ, плотъ, соль, прапоръ, офця, ось, сынофъ. — Якъ выразимо чути крайную созгласную у насъ, а якъ мутно у Росіянъ? якую великую прислугу робитъ намъ нашое ô, коли о выговоръ крайнои слабои согласнои ходитъ, котрую мы, маючи въ нашôмъ ô дось силы до завѣдованя якъ найлегше вымовити можемо, н. пр. бôбъ, вôзъ, нôжъ, ôтъ, пôдъ; коли Росіяне неприбдбавши собѣ тôлько засобу на свое о, и высиливщися до того на

---

*) Понеже ту о выговоръ ходитъ, тому умыслне пишу п мѣсто б, и такъ въ слѣдующихъ моцну за слабу.

произносъ оногожъ, принудженни суть, крайну согласну съ притискомъ вымавляти и замѣняти ю на мôцну н. п. бопъ, восъ, ношъ, гропъ, отъ, потъ.

Не треба еще и того мимо пустити, що тымъ способомъ языкъ нашъ о еденъ звукъ богатшій. Поляки въ тôмъ мѣсци, немаючи способу пôднестися до нашого ô, спустилися до у, абы тое же такъ скажу самолюбное о, обминути п. пр. koń, rów, nóż, dół, wół; навѣть Росіяне замѣняючи го такъ часто въ выговорѣ на а, не дуже ся въ нѐмъ любуютъ на пр. отецъ на атьецъ. Зъ подôбнои причины замѣняеся у насъ е на ѐ, произносимое якъ ѣ н. пр. ледъ на лѐдъ, медъ на мѐдъ, бо при стисненôмъ ê слѣдующую согласну вымовити легше, якъ при е широкôмъ. Мягенькое ухо Русинôвъ еще на тôмъ непоперестало и принуждило ихъ поступивши крокъ еденъ зробити и другій. — Въ словахъ, котрыи ся ôтъ ô зачинаютъ при выговорѣ слѣдующои согласнои цѣлый тягаръ еи опиравбыся на ô, а же ся и тое съ неякою силою произноситъ, нехотячи впадати ôтъ разу съ крикомъ, Русины улегшили собѣ его выговоръ предкладаючи ему в, тую найлагоднѣйшую зъ согласныхъ, становлящую переходъ ôтъ нихъ до найглубшои самогласнои у, а такъ запераючися на реченôмъ в успѣли, що и сильное ô, и слѣдующую согласную съ легкостію произнести могутъ н. пр. вôдъ, вôсь, вôвця, вôнъ, мѣсто: отъ, ось, овца, онъ, и пишеся: ôтъ, ôсь, ôвця, ôнъ. * Для реченого сво-

---

*) Въ подобномъ случаю и Поляки передсилаютъ w своимъ a і e, если имъ тіи буквы на початку вымавяти приходитъ съ тымъ до-

ячества межи в а у такъ часто ихъ у насъ замѣна, н. пр. взявъ—узявъ, встань—устань, вже—уже, въ лѣсъ—у лѣсъ; єсть то музикалъная сторона нашои мовы, якои намъ побратимцѣ завидѣти могутъ.

Де напротивъ причина замѣны о на ô устае, народъ съ найбôлъшою слѣдственностію анѣ ô неупотребляе анѣ му, в непредкладае н. пр. коня, бора, воза, осы, она.

Еще ту о самогласнôй и вспомнути нужно, котра у насъ иншую ролю ôтгравае, якъ і въ полъскôмъ, або и въ російскôмъ; въ тыхъ обохъ і (и) представляе той самый звукъ, якъ у насъ ѣ, н. пр. cicho, mimo, piwo, або: они, люди, говори (анѣ людѣ, гаворѣ); ѣ перейшло у нихъ на ja или є, н. пр. siatka, тѣло (тьело), тому и нужно, абы мѣстце опорожненное буквы ѣ заняло і или и. У насъ ѣ въ своёмъ первотнôмъ звуцѣ позôстало, тому и иное мае призначеньe, мае оно выповнити пространь межи ѣ, и ы, ôтдаючи середньое латиньское і, котрого нѣтъ анѣ въ полъскôмъ, анѣ въ російскôмъ, (и тому то анѣ Поляки анѣ Росіяне слова Цицеро, якъ мы го выговоруемо, николи ненапишутъ), а ôтдаючи реченное середньe и, надае нашому языку тую повноту, той мужескій тонъ, владѣющій на слухъ якъ тонъ віолъончелѣ:

датком̃ъ же W и пишутъ н. пр. wązki (узкій), węgel (уголь), wątroba (утроба), węzeł (узолъ), wąchać (ухати) и проч. такъ и Латинники предкладали въ такомъ мѣсци V а греки придыхъ острый н. пр. vesper vinum — ἕσπερος, οἶνος и пр. И мы писучи по крайныхъ твердыхъ ъ, далеко больше малибысьмо поводу въ реченыхъ случаяхъ передъ О писати в.

Хилилися густи лозы
Во̂дко̂ль вѣтерь вѣе;
Дивили ся кари очи
Во̂дко̂ль милый ѣде.
Хилили ся густи лозы
Да вже й перестали;
Дивилися кари очи
Да й плакати стали. —
Въ ко̂ньци греблѣ шумятъ вербы,
Що я посадила, —
Не машь мого козаченька,
Що я полюбила! (Макс. малор. пѣсни.

Тое и пространь межи ѣ а ы такъ дѣятельно вы-повняе, що єно сами екстрема тымъ буквамъ ся по-до̂стали; такъ на початку слова и по самогласно̂й зближаеся до ѣ, н. пр. имя, мои — по твердыхъ со-гласныхъ до ы, н. пр. робити — такъ, що то̂лько для выраженя найтоньшого и, н. пр. ѣхати, або для выраженя найгрубшого и, н. пр. робы, котрыхъ звукъ и о̂тдати неможе, ѣ и ы ся употребляютъ.

Зауваживши єще тое, що нашое ъ вправдѣ запад-ныи Славяне и иныи Народы Европы непишутъ, але го въ выговорѣ употребляютъ и употребляти мусятъ, єсли правдою, „що ся согласна сама черезъ себе вы-мовити неможе," а Французы и Нѣмцѣ навѣть де-некуда черезъ свое наконечное нѣмое е о̂тдаютъ, на пр. la table, ich habe, де ся е (е) пише а невыма-вляе, мы задержуючи ъ то̂лько истиннѣ честь скла-даемо.

II. Що до согласныхъ.

Если въ ôтмѣнахъ грамматическихъ важную ролю ôтграваютъ самогласни, не меньше то чинятъ и согласни, они содержуютъ до того звязь межи первеньственными а походжайшими словами, а понадъ всьо замѣна ихъ становитъ тую мутќость и мягеньќость, якою защищаются всѣ славяньскіи языки.

Въ тôй замѣнѣ розрôзняеся однакожь нашь языкъ ôтъ польского и російского денекотрыми власностьми: такъ въ польскôмъ замѣняе ся г на ж: Sapieha—że, въ російскôмъ зôстаеся безъ замѣны: нога—ги, у насъ въ з, нога—зѣ; к въ польск. на ц: ręka—ce; въ російск. неизмѣнное: рука—ки; у насъ на ц: рука—цѣ; х въ польск. на ш: swacha—sze, въ російск. неизмѣнное: сваха—хи, у насъ на с: сваха—сѣ и т. д. всѣ тіи замѣны выказуютъ намъ наши грамматики достаточно, а въ тыхъ замѣнахъ нашь языкъ не тôлько неуступае своимъ сусѣдамъ, але ихъ денекуда въ нѣжности еще перевыжшае, такъ: чайцѣ звучитъ мягше, якъ czajce або чайки, нозѣ мягше, якъ nodze або ноги, свасѣ мягше, якъ swasze або свахы.

На єдно обстоятельство хотѣлибысьмо однакожь увагу звернути дотыкающоеся слабыхъ и мôцныхъ согласныхъ.

Едныи и другіи выраблаются тыми самыми органами, тая тôлько въ ихъ выговорѣ заходитъ рôзниця, що звукъ слабои, меньшои, а звукъ мôцнои, бôльшои силы тху вымагае, такъ б ôтъ п, г ôтъ х, д ôтъ т, ж ôтъ ш, з ôтъ с, г, ôтъ к, дз ôтъ ц,

и дж ôтъ ч или щ* тôлько меньшимъ или бôльшимъ тхомъ ся розрôзняе, и же зъ тои причины една за другую легко взятою быти може, задањемъ есть етимољогіи перестерегати, абы тое ся неправилљно, или съ суперекою самому собѣ нестало, если хочемо въ писовнѣ тую слѣдственнôсть и едноту заховати, безъ котрои нѣтъ правопису.

Якъ легко и мимо нашои волѣ замѣна тая дѣеся въ выговорѣ, обачимо въ прикладахъ: бапка бабка** баба, кругъ—га, сатъ—ду, мушъ—жа, союсъ—за, Букъ—га, дощь—джу; п, х, т, ш, с, к и щ не суть що иного, тôлько б, г, д, ж, з, г и ж вымовлени мôцно, що ся мимо нашои волѣ для того стало, що ту тіи слаби буквы або стоятъ передъ мôцными и при нихъ такожь мôцно вымавлятися мусатъ, н. пр. бабка; або на кôньци слова, де немаючи на чѐмъ ихъ слабого звука оперти, тымъ самымъ голосу нашого съ легкостію повстримати не можемо и мѣсто вымавляти ихъ слабо вымавлаемо мôцно н. пр. кругъ, садъ.

Чимъ выжша самогласна, тымъ меньше дѣеся тая замѣна н. пр. ѣжъ, лѣзъ; найлѣпше послугуе намъ въ тôмъ взглядѣ нашое ô, по котрôй слабая зъ причины выжше реченои слабо ся вымовити може, н. пр. вôзъ, бôбъ, ôтъ, пôдъ.

Изъ того видно, що не кожда мôцно выговорена буква також мôцною буквою писатися мае, а изъ того знову слѣдуе, що ухо или выговоръ не завше

---

*) О в нижше говорити будемо.

**) Изъ причины выжше сказанои пишу по выговорѣ.

певное правило писовнѣ становити може, и що ту око или етимоьогію на помôчь брати треба, абы злою писовнію нестатися низрозумѣлымъ и. пр. Сербъ—серпъ, горы—хоры, чадъ—чать, ôдъ—ôтъ (ен) ѣжъ—ѣшь, лѣзъ—лѣсъ, бугъ—букъ, городскій—млоцки, дрожджи—дрощъ.

Подôбна замѣна а слѣдно и надôбна осторожнôсть мае мѣстце и при в, коли го приходитъ вымавляти мôцно, но ту мы розрôзняемося ôтъ Поляковъ и Росіянъ, котрыи тую букву въ реченôмъ случаю якъ ф произносять, такъ: staw, krew, podków, znów, Поляки произносять якъ: staf, kref, podkóf, znóf, — Росіяне якъ: стафъ, крофъ, потъкофъ, снофъ. — Но понеже звукъ ф не есть славяньскій, чого доказомъ, що немашь слова словяньского починающогося черезъ ф, Русины вѣрни духови славяньскому, ту го неприпустили, а принуджени вымавляти в мôцно, волѣли перейти на найближшу ему самогласну — на у, о котрôмъ своячествѣ согласной в вже повыжше говорилисьмо, тому мы произносимо повыжшіи слова. стау, кроу, пôдкоу, зноу, но же выговоръ незмѣняе правопису, если ся слаба вымавляе мôцно, въ писаню справедливо удержуемо в, якъ то и Поляки и Росіяне чинятъ, коли в якъ ф произносятъ, и. пр. napisawszy, писавъ. Способъ переконанія, чи писати слабу чи мôцну согласну есть: або оперти ю на самогласной въ ôтмѣнѣ грамматической, и. пр. Сербъ—ба, серпъ—па, або выпукати до неи самогласнои въ первеньственныхъ или походжайшихъ або зложеныхъ, и. пр. бабка—баба, ставъ—вити, ôдъ—ôдобрати (а не отобрати).

На остатку приступаемо до найцѣкавшого зъявища нашои мовы, до въ, уживаного въ выговорѣ мѣсто лъ, котрому послѣдное въ писовнѣ жадною мѣрою уступитися нехоче. — Буква лъ, если по собѣ немае самогласнои, на котрôйбы ся оперла, выробляеса тымъ способомъ, що ся зубы троха ôтворяютъ, а до нихъ языкъ притискае. Найтруднѣйшимъ той звукъ въ той часъ стаеся, коли го а, е або ы попереджае, бо понеже при тыхъ самогласныхъ языкъ въ звычайнôмъ зôстае положеню, и зубôвъ що вно ся дотыкае, то до выробленя лъ бракъ потрѣбного розпуду; троха легше выробляеся тая согласная ôтъ нижшого о, у, або выжшого ѣ, ту бо языкъ спадающій або пôдносящійся вже лацнѣйше до зубôвъ притиснутися може, найлегше дѣеся тое єще ôтъ нашого ô·

Для мягкослухого Народа нашого цѣлое тое произшествіе за надто єсть слухоразимымъ, замѣнивши для того по всѣхъ самогласныхъ (вынявше ô) букву лъ на букву въ, охоронивъ тымъ способомъ мягенькôсть и легкôсть свого языка, а же ту тое въ яко крайное вымавлятися муситъ мôцно, то по выжше реченôмъ правилѣ произноситсѧ якъ у, н. пр. жовкѣвъ, вовкъ, товстый, шовкъ, довгъ, горѣвка, єно въ стôлъ, вôлъ, кôлъ, дôлъ, удержуеся лъ бо тежъ сильное ô легко го произносимымъ робитъ *) Сказалисьмо доперо, що въ замѣненное за лъ вымавляеся якъ у, же при тôмъ анѣ навѣтъ $^1/_8$ части лъ чути быти неможе, кождый ся переконае, зваживши на спосôбъ, якъ

*) Доводитъ то и древность нашого ô задержавшого при собѣ лъ.

ся въ устахъ нашихъ творитъ у, а якъ лъ и ци лъ въ той часъ чути можна, колися у вымавляе. *)

Замѣна тая лъ на въ найконечнѣйшою стаеся въ часѣ минувшôмъ, числа единств. мужеского рода, где го найчастше нашое середньое и зближающоеся ту до ы попереджае, по котрôмъ лъ тымъ труднѣйше быся вырабляло, що на него еще до того часто притискъ припадае, н. пр. робивъ, ходивъ; абы ся переконати, якбы привернене тутъ лъ мову нашу незносимою учинило, просимо тôлько произнести: позволивъ съ лъ, а дôстанемо звукъ, передъ котрôмъ бы и найтвердшій етимологъ заткавъ собѣ уха. У Полякôвъ и Росіянъ рѣчь маеся инакше, у нихъ и выговоруеся, якъ нашое ѣ, а такъ и лъ по нѣмъ легше имъ выговорити приходитъ н. пр. chodził хадѣлъ, но вымагающій Русинъ и по ѣ говоритъ въ н. пр. хотѣвъ. Нехочемо мы Братей нашихъ помавляти о твердôсть ихъ языка, мягкôсть ихъ мовы въ чѣмъ инôмъ насъ перевыжшити може, н. пр. въ россійскôмъ е въ польск. ść; хотѣлибысьмо тôлько нетерати того що маемо, для того, же го иныи немаютъ.— Въ прочѣмъ замѣна тая лъ на въ не есть въ славянщинѣ такъ новою; въ мовѣ церковнôй цѣла рôзниця межи причастіемъ І. а ІІ. есть замѣна лъ на въ, а еслибысьмо причастія, ІІ. ту т. е. въ минувшôмъ часѣ неприняли, зôсталобы для насъ такъ страченымъ, якъ есть для Полякôвъ, бо яко дѣепричастіе у насъ ся оно не пріиме. Причастіе І. (на лъ) есть у насъ дось засту-

*) Лъ опираючоеся на слѣдующой самогласной съ кождою легко ся вымавляе и ту неналежитъ.

плене, употребляеся оно въ женьскômъ и середнôмъ родѣ въ числѣ множественнôмъ, и тôљко родъ мужескій числа единственного есть для причастія II. захованый, и невидимо, для чого и зъ ôтси Причастіе I. вынерти го мае, самое небывши якъ тôљко уламкомъ давнѣйшои формы, н. п. писалъ есьмъ. Изъ богатства мовы церковнои кождый Нарôдъ взявъ тое, що му придатнѣйшое, мы взявши и едное и другое борше маемо за много якъ за мало. — Такъ и въ мовѣ польскôй часто лъ переходитъ на въ н. пр. swoboda мѣсто słoboda.

Едно еще заходитъ пытанѣе, якъ тое въ писати выпадае, чи черезъ лъ чи въ?

За лъ здаеся тое обстоятељство промавляти, що вымова не повинна мѣшати писовнѣ, если ся тому етимољогія спротивляе, такъ непищемо у мѣсто в, такъ не повиннисьмо писати въ мѣсто лъ.

Но 1. не есть ту выговоръ въ мѣсто лъ, але замѣна лъ на въ (произносящоеся якъ у) подôбно якъ к на ц, г на з, х на с ся замѣняе, а якъ никто мѣсто ц, з, с, не буде писати к, г, х, и мѣсто въ не можна писати лъ; но якъ ôтъ ц, з, с, въ дањшихъ ôтмѣнахъ грамматическихъ повертаеся знова до к, г, и х, н. пр. рука-цѣ-ку и проч. и ôтъ въ до лъ повернути можна н. пр. писавъ-ла.

2. Же ту въ а не лъ писати треба, показуе анаљогія зъ нашихъ побратимцевъ Поляковъ и Росіанъ взята; коли у нихъ лъ вымавляеся якъ ф, они не пишутъ лъ но въ, н. пр. napisawszy, писавъ, тому и мы въ выговорѣ лъ якъ у, (пољск. и російск ф) такожь въ, а не лъ писати повинни.

3. Задержавши лъ мѣсто въ на первый видъ незнаемо, котрое лъ яко лъ а котрое яко въ вымавляти маемо, н. пр. видѣль (въ), выдѣлъ (лъ), вêлъ (въ), вôлъ (лъ), пшолъ (въ), глаголъ (лъ) свѣтилъ (въ), зъ свѣтилъ (лъ) и пр. що великою въ читаню стаеся перепоною.

4. Въ правдѣ ци скажемо: пиши лъ, но знай, що оно перешло на въ, ци пиши въ, но знай, що въ него замѣнило ся лъ, на єдно бы выйшло, слибы не тое обстоятельство, що не въ писовнѣ єсть мѣстце выказовати правила о замѣнахъ буквъ, но въ грамматицѣ, и що въ писовнѣ, не букву, зъ котрои, но букву, въ котрую ся яка перемѣнила, выражати треба, єсли нехочемо всѣхъ склоненій и спряженій зъ грамматики выключити.

5. Всѣ Украинцѣ, яко то: Котляревскій, Основяненько, Максимовичь, Бодяньскій и проч. корифеи нашои словесности, єсли ся въ чемъ иншôмъ що до писовнѣ розрôзняютъ, то въ тôмъ згаджаются що до єдного, же въ реченôмъ выпадку мѣсто лъ, въ писати належитъ.

6. На остатку съѣздъ ученыхъ нашихъ ôтбывшійся въ р. 1848 постановивъ межи иными: „що понеже лъ въ времени минувшôмъ мужеского рода по самогласныхъ въ вымовѣ на въ переходитъ, для того и въ писатися мае."

Изъ тыхъ кôлька слôвъ внести можна, ци истинно формы малоруского (простонародного) языка такъ суть безчисленными и безосновными, же имъ никто въ писаніи соотвѣтствовати не єсть въ состояніи. Мы противно увѣренни, же якъ въ малярствѣ такъ и въ писемнôй мовѣ природа за-

все неизчерпаемого достарчати буде матеріялу, зъ котрого — въ правдѣ не к о п и с т ы але за тое г е н і и безсмертныи свои дѣла по всѣ часы творити будутъ, и думаемо же за общое правило писовнѣ слѣдующое приняти належалобы: *„Анѣ конче такъ писати, якъ ся говоритъ, анѣ конче такъ читати якъ ся пише, а но конче такъ писати, абы ся такъ читало якъ ся говоритъ."*

ЗМІЕВЪ ВАЛЪ.

(зъ Аѳенеумъ.)

Послухайте міряне! скажу дивну рѣчь,
А зъ давныхъ то ще лѣтъ — тогды вула Сѣчь.
Менѣ неньха сказала — Неньцѣ ви дѣдъ
Дѣдъ знову ôтъ свого батька-батько ôтъ сусѣдъ—
Вжежь то правда щира буде
Бо небрешутъ стари люде,
Якъ казали — скажу такъ
И покажу заразъ знакъ:
Межи Днѣпромъ а Росьомъ, плыне не величка
Стыня звеся рѣчка;
Межи Стыневь а Росьомъ тягнесь довгій валъ,
Валъ сей єсть тымъ знакомъ—а зъ ôткись ôнъ взявъ
Тое хочу розказати:
Въ селѣ Павлôвцѣ бывъ коваль богатый,
Сей коваль
Не Ляхъ бывъ, ани Маскаль
Але родимый Козакъ,
Кликали єго Уласъ.
Предобра душа — премилый чоловѣкъ
Онъ справлявся такъ
Цѣлый свой вѣкъ,

Що любили его всѣ у насъ,
Кождому бывъ радъ — и ему всѣ ради
Тримавъ богацько челяди
Бо роботы было гукъ
А нежаловали рукъ. —
Едного дня — якось то въ Петрôвку,
На самôмъ переднôвку,
Вже хлѣба было бракъ,
Бо хоть родилось не мало,
Але якось на горѣвку
Козацтво прогуляло,
Припало такъ,
Що прійшовъ до него жебрючій дѣдъ;
Уласъ посадивъ его за стôлъ
И просивъ на обѣдъ,
Ѣвъ съ нимъ разомъ и пивъ.
Зъ ôтки бывъ дѣдъ? никто незнавъ,
И коваль его непытавъ,
Потому всяки баснѣ о нѣмъ ходили,
Едни говорили:
Що якійсь святый за дѣда удався
Тай по мірѣ шлявся,
Други казали — що сей человѣкъ
Бывъ чарôвникъ,
А една сусѣда
Поганого житя,
Справедлива чарôвниця
Казала: що се чортъ прокинувся въ дѣда.
Богъ съ нимъ—кто ôнъ бывъ Уласъ непытавъ,
Ѣсти и пити до сыту давъ,
А ще мавъ пиьну роботу
Поклавъ дѣда спати,

Самъ крикнувъ на охоту,
И давай працювати! —
Велика се была, що взявъ въ руки, бляха,
Але коваль охочій
Двигавъ ю сиромаха,
Яжь на лобъ лѣзли му очи,
И чуприна крѣпко спрѣла. —
Яжь дѣдъ въ кузьню зайшовъ, съ ковалемъсь прощаги,
Бачитъ, що роботы сила,
Тяжко клѣщами двигати,
Зъ торбы добувъ клѣщи — и сказавъ такъ:
Возьми отъ се на знакъ
Щось мене добре принявъ,
Тутъ клѣщи ему въ руки давъ;
Тыми клѣщами переможешь всяку силу
И хосенъ будешь мати — и памятку милу.
Взявъ ними коваль бляху — важила два пуды,
Обертае сюди, туди,
Молотомъ на всѣ боки пражитъ
А бляха фунта неважитъ.

Сердце ся розрадовало
Що то таки клѣщи мати,
Обернувся дяковати,
А дѣда вже нестало...

Перейшовъ короткій часъ
Якъ доставъ клѣщи Уласъ,
Що имъ дивовалась цѣла Украина;
Яжь тутъ сталася причина —
Показався такій змій
Що якъ печерска звôниця

То ôнъ ростомъ буvъ такій ,
А якъ въ Стынѣ воду пивъ ,
Бо надъ неюсь волочивъ
То хвôсть сягавъ до Мытниця.

Такье чудо — такье диво ,
Якъ зъявилося въ природѣ ,
Розсѣяло дуже живо
Страхъ — по цѣлôмъ народѣ ;
И весь нарôдъ утѣкавъ —
Де втѣкати самъ незнавъ. —

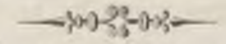
Зажурилась Украина ;
Бо ôтколи свѣтъ наставъ ,
Перша зъявилась причина
Що козакъ ся налякавъ.
Бо всѣжь знаютъ — се не байки ,
Не еденъ разъ кораблѣ
И бисурманьскіи шаблѣ
Втѣкали ôтъ козацкой чайки
И козацкихъ спѣсъ ,
Кулѣ летѣли якъ градъ
Боронивши Цароградъ ,
Козакъ такôй тамъ улѣзъ. —
А тутъ — прійшло круто такъ ,
Що злякався самъ козакъ .
И ненайшовся охочій
Щобъ заглянувъ зміи въ очи. —

Уласъ велику кузьню мавъ ,
Стѣны помуровавъ —
А двери ? менѣ страхъ
Зъ самого зелѣза и бляхъ. —

Тамъ ôнъ съ челядевь працюе
А змій въ Павлôвку мандруе. —
Вже не жартомъ страхъ теперь
Уласъ двери ôтъ кузьнѣ заперъ,
Та собѣ бай дуже, —
Змій, просто до кузнѣ струже.
Двери гладки, а змій съ чортами
Незачепитъ ихъ зубами.
Прôбовавъ дурно, а потомъ
Нужь лизати языкомъ,
И перелизавъ дѣру — дѣра велика
Що вже всадивъ тамъ конецъ языка
Бо на Уласа мавъ храпъ —
Страхъ межи челядниками
Уласъ дѣдовыми клѣщами
За языкъ цапъ! —
Змій пѣнится и реве
А языка невырве;
Крикнувъ ôнъ на челядь въдругъ
Робѣтъ хлопцѣ живо плугъ,
Нехай змій намъ пооре. —
Хлопцѣ были жвави, разьни
Знали що то ремесло,
Зробили лемишь, ширины два сажнѣ
Жслѣзни чепѣги, градѣль, выкладниця
А стовба и чересло
Якъ Павловецка звôниця. —

Бывъ дубъ привезеный на валъ,
Зробили зъ него ярмо,
Бо вжежь казати дармо
Въ кленовôмъ ходити змій неставъ,

Зъ двохъ сосевъ зробили выя
И запрягли въ плугъ змія.
Уласъ клѣщами змія веде
А цѣле село
До чепиги прилягло,
Змін реве
А оре
Сыпле валъ за собою
А де прійшовъ до рѣки, де небыло броду,
Выпивъ всю воду,
Тай сухою перейшовъ ногою.
Ей роботажь была скора
Хотѣвъ Уласъ сыпати сей валъ, яжь до моря —
Валъ бувъ якъ Церковь высокій,
Борозна якъ великій льохъ,
Пôдпалилисъ змін боки
Тай здохъ;
Бо навиженый Уласъ
И разу змія непопасъ
Сыпавши тридцять миль вала. —
Щожь зôсталося теперь?
Змін здохъ — Уласъ умеръ —
Въ валѣ памятка зôстала.
Валъ сей стоитъ сотню лѣтъ
И достоитъ — доки свѣтъ! — —

ВЕСНА.

Въ коло, въ около,
Всюда весоло!
Где зазритъ око,
Кудай но гляне,
Душа глубоко
Думати стане.

Чомъ солодеңко,
Сердцю милеңко,
Чи то гень въ гаю,
Чи то по лузѣ?
Чому якъ въ раю
На земскôмъ крузѣ?

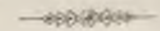
Чому думами,
Що яжь слезами
Кормлятсь зрѣницѣ,
Чому такъ пѣютъ,
Малеңки птицѣ
И сердце грѣютъ?

Чому цвѣтоньки,
Гей первесноньки!
Встроенни въ шату
Сердця дѣвицѣ
Воню богату
Стелятъ землицѣ?

Чомъ солоденько,
Всюда миленько?...
То по землицѣ
Весна вживляе,
Сердцемъ дѣвицѣ
Все огрѣвае.

Тому миленько
И солоденько,
Вь лузѣ чи въ гаю
Въ коло въ около,
Такъ якъ бы въ раю
Всюда весело!

П. Л.

ДО ПТИЧКИ.

Чомже птичко невеличка
Неспѣваешь вже менѣ,
Чижь солодкихъ думъ зôрничка
Загибае при веснѣ?
Деревина десь сѣдала,
Днесь самѣська, якъ сирôтка,
И галузка десь спѣвала
Всохла мовь стуженна цвѣтка.
Чомже днесь тя невидати?
О, злети ми заспѣвати!

Днесь я бѣдный самъ на свѣтѣ
Ходжу блуджу по пустыни,
Чи въ зимѣ то чито въ лѣтѣ,
Выглядаю милой днины;
Но на свѣтѣ всюди горе,
Всюди доля мя лишае —
Зъ дней весѣля — слезне море —
Скорбъ ма въ бездень затапляе!
Чомже днесь тя невидати?
О злети ми заспѣвати!

Пôйду въ стройни цвѣтомъ луги,
Сумъ мя зъ ôтси въ безвѣсть гонитъ —
Свѣтъ сей пропасть — змій яруги
Ктожь мя нынѣ приголубитъ?
Птичко! птичко золотава,
Слибысь ты ми щебетала,
Приязненько, хоть кьервава
Грудь моя, съ тобовь бы грала;
Но й тебе вже невидати,
Гôрко мушу самъ спѣвати!

А. К.

ВЫТЯГЪ ЗЪ РУКОПИСУ „КРИТИКА."

И. Л.

Початковое розличіе въ письмахъ нашихъ писателѣвъ що до языка и правопису, было доказомъ стремленя до чогось лѣпшого и грунтовнѣйшого, и возбуджало въ любителю свого родимого языка, найсолодшу надѣю, що по тôмъ заколоченю правда на верхъ выйде; но нещастье хотѣло, же тое стремленє назадъ ся цофнуло, животныи силы успокоилися, а мы, вмѣсто ожиданои новои лѣтературы, видимося якбы чародѣйнымъ ударомъ постановлеными назадъ тамъ, ôткисьмо вышли, т. є. въ давнôй лѣтературѣ. Хоть напротивъ того многократно голосъ пôдносилисьмо, хоть въ письмахъ публичныхъ явно просилисьмо, шобы тіи п. п. писателѣ, котрыи недержатся всеобщого выговора народного, обявили причины и засады своихъ правилъ, хоть давалисьмо доказы нашого противного мнѣнія, то преці на конецъ увидѣлисьмо, що голосъ нашь стався голосомъ вопіющого въ пустыни, никто насъ вправдѣ непогудивъ, але и никто за нами непромовивъ. И щоже было дальше дѣлати? Видячи, що никто собѣ труду незадавъ, абы надъ нашими увагами застановився, видячи, що уже всьо успокоюєся и назадъ до правилъ давнѣйшихъ Грамматикъ (церковного нарѣчія) вертае, а любячи нашь языкъ надовсê, постановилисьмо съ гадками нашими бôльше невыступати, щобы неколотити тои дивнои одностайности, котра хоть

мнѣнію нашому противна, однако чимсь лучшимъ быти здавалась якъ мовчба, подумалисьмо: га! якъ пишутъ такъ пишутъ, прецѣ лѣпше, якбы ничого неписали, або въ инôмъ нарѣчію свои мысли выкладали! и такъ хотѣлисьмо жертву зо себе для письменности нашои здѣлати, и кинулисьмо перо ôтъ себе. И такъ зачалисьмо привыкати до тыхъ дыбôвъ грамматикальныхъ въ котри писателѣ теперѣшни языкъ народа нашого заковуютъ, зачалисьмо терпѣти безгласно съ народомъ, зъ єднои неволѣ що єно освободженымъ, а уже въ другу попавшимъ. Тымъ часомъ мимо надѣи находимо прецѣ голосы напротивъ усталяючоися письменности теперѣшнои повстаючіи, а видячи, якъ они поєдинчіи съ многими дужаются, постановилисьмо єще разъ голосъ нашь въ справѣ народного языка пôднести. Того вже небудемо доказовали, же намъ ся въ письмахъ народного языка держати належитъ; бо тое признаютъ намъ и тіи, котрыи єще передъ Грамматиковь Смотрицкого свѣчки палятъ, але зъ ôтси выпровадимо лишь дальшіи слѣдствія. Если народнои бесѣды держатись маємо, то за первое и головное правило мусимо приняти: такъ пиши, якъ ся всеобще говоритъ, то значитъ; пиши тіи слова и въ тыхъ формахъ, котрыхъ жіючій народъ всеобще* уживає. Ба але вже чуємо якъ кричатъ: а колито що сторона, то инакшій выговоръ; — на тое короткіи ôтказъ: того ся держи що єсть всеобщимъ выговоромъ, або вы-

*) Тому не самъ выговоръ, ани не якъ кто поєдинчій говоритъ, або якое село, або яка околиця, но якъ ся всеобще, або якъ большость народа говорить.

говоромъ бôльшости. Въ прочôмъ, зъ тои стороны можемо быти спокôйными, бо ôтмѣны що до выговора суть въ нашôмъ языцѣ такъ малозначныи, же всеобщій выговоръ лацно вынайти можна. Кобы Русины угорскіи держалися своей народнои бесѣды, далеко меньшое былобы розличіе ихъ письмъ ôтъ нашихъ,* але теперь пишутъ ани въ своёмъ, ани въ нашôмъ, але въ якимсь нововыдуманôмъ языцѣ. Ледвосьмо тое написали, а вже чуемо новый крикъ: А на щожь тогды грамматики? — Якто, языкъ есть для грамматики, а не грамматика для языка? То грамматика може цѣлому народови накинути чрезъ свого автора выдумани правила? А до чогожь есть грамматика?.. Грамматика мае выказати правила, въ котрыхъ языкъ находится, але неприписовати му правилъ, котрыхъ ôнъ незнае; грамматика мае вынаходити всеобщій выговоръ, а очищати языкъ зъ выняткôвъ, мѣстцевыхъ ôтмѣнъ, чуджихъ слôвъ и формъ;** грамматика мае свои правила узасаднити, абысьмо ни ено знали якъ, але и для чого такъ говорится и пише. Но то дуже мильна рѣчь, якбы мы сказали, понеже грамматика церковного нарѣчія мае: отъ, маемъ, глаголя, рожду и пр. то и мы такъ писати, и розумѣеся такъ говорити повинни. Боже хорони нашъ нарôдъ ôтъ такихъ грамматикъ; ихъ авторы того нерозумѣютъ, же въ поединчôмъ письмѣ простого человѣка бôльше

*) Кто незнае ихъ выговора, няй перечитае: Книжниця читальная А. Д. 1847. а пересвѣдчится о томъ.

**) Такъ грамматика ведля всеобщого выговора становитъ за правило, абы говорити и писати: лапаемо, лапае, чуешь, триска, — а слова: лапаеме, лапаемъ, лапатъ, цюешь, трисга, належатъ вже до неправильностей. —

находится грамматики, якъ въ ихъ ученыхъ письмахъ; бо тамъ є засада, жива бесѣда, а тутка воздушныи правила. И ктожь незняе, же образованныи языки, латиньскіи и греческіи вперёдъ мали писателѣвъ и дѣла классичныи якъ грамматику? А вы хочете языкъ грамматицѣ пожертвовати и пôдчинити? Вѣкъ шестнадцятыи бывъ золотымъ вѣкомъ для словесности польскои, а перша грамматика Копчиньского появилася допѣро 1778. року! Мы думаемо, же если так дальше взадъ пôйдемо, то незабавомъ узрѣмо на позорищи нашои словесности грамматику подôбну спорой недавно свѣтъ узрѣвшôй и духомъ го понехавшôй грамматицѣ польскôй, котрои авторъ выходячи зо засады, же шестнадцятый вѣкъ бывъ золотымъ вѣкомъ лѣтературы польскои, хотѣвъ языкъ живый до давныхъ формъ доконьче навернути; но поляки мали розумъ, познавши єи стремленье, заспѣвали єй вѣчная память, а нынѣ о ней ани чутки!

Якъ читаемо теперь въ письмахъ теперѣшныхъ писателѣвъ слова и формы: аще, сице, иже, кое, быхомъ, рожденный, розпоряженіе, сохраняя, подобаетъ, главный и.... то намъ голова схне, якъ хочемо ôтгадати, для чого ихъ уживаютъ? Чижь народъ немае своихъ власныхъ: если, такъ, бо, котрый, якое, былисьмо, роджений, розпоряджење, (ôтъ розпорядити а не ôтъ розпорязити) сохраняючи, належитъ, головный? Чижь тіи народомъ уживаныи слова суть злыи и въ самôмъ дѣлѣ „глиною, зъ котрои ихъ полокати належитъ"? чижь тамти чуджи слова суть лѣпши або краснѣйши? и въ чемъ залежитъ тая доброта або красота? якаже ихъ потреба або якіи зъ нихъ пожитокъ? Чи то щось лѣпшого, если корен-

ну букву д опущу и скажу суженный мѣсто суд̑женный (суджу)? або если ж передъ д поставлю а не по нёмъ, и скажу сужденный? О якже намъ жаль того численного народа, котрый немаючи такъ нѣжного вкуса, все по своему суджу и судженый говоритъ а свого общого выговора ведля якихсьтамъ грамматикъ змѣнити не мислитъ! Яка то непостижима высокость стиля быти муситъ, если насилiемъ именамъ прилагательнымъ въ женьскôмъ и среднôмъ родѣ мн. ч. иныи закôнченя даемо, о котрыхъ нарôдъ незнае: красныя невѣсты, высокiя дерева! Латиньскiй языкъ бывъ троха образованьшимъ ôтъ нашого, а однакожь невзнêсся на той степень совершеньства, абы свои adjectiva cum una et duabus terminationibus поперероблявъ на троякiи закôнченя, а наши Грамматики небачатъ на ничь, лишь кричатъ: sic volo, sic jubeo! Мыбы однако радили невырриватися съ тымъ, чого доказати годѣй!... Га! думайте о насъ що хочете, але мы ту до нашои неудольности признатись мусимо и кажемо, що того всього поняти неможемо. Однакожь тую користь маемо, же читаючи такiи письма, де суть такъ различныи слова и формы кильконхъ нарѣчiй помѣшани, понимаемо то троха, якимъ способомъ при ставлêню бабилоньскои вежи помѣшанье языкôвъ наступити могло. Кто знае исторiю словесности якогобудь языка, и тiи перемѣны, черезъ котрыи переходила, тому стремленье теперѣшныхъ нашихъ писателѣвъ неôтступати ôтъ давнѣйшои литературы на певно дуже смѣшнымъ ся выдасть. Мы дивуемося, же наши писателѣ бѣгаютъ по воду до саджавки, а нечерпаютъ еи въ чистôмъ и живôмъ жерелѣ! Двѣ рѣчи нашимъ писателямъ суть

конечно потрѣбни, а на котри жадной бачности немаютъ, т. е. если народной бесѣды держатись належитъ, то тіи рѣчи въ письмѣ точно удержати треба, котрыи еи характеръ становлятъ, а другое, же зъ тыхъ слôвъ и формъ, котрыи для ней суть чуджими, очищати ю треба, (character et puritas linguæ) такое стремлеңе нашое быти повинно а не инакшое! Нѣкоторымъ видится, що мы напротивъ церковного нарѣчія повстаемо, же ся цураемо церковного слова. Но прошу покажѣтъ намъ, въ чёмъ и якъ? Мы тôлько хочемо, щобы безъ потребы неуживати слôвъ и формъ церковного нарѣчія, що намъ вже давнѣйше нѣкотрыи писателѣ закидовали,* коли маемо свои, а то певно не есть нападомъ на той обрядкомъ и вѣками освященный языкъ; мы лишь хочемо, абы черезъ мѣшанину, якои теперь уживаютъ, нетворити якогось нового, небывавшого и небудучого языка т. е. языка перекиньчика, мы хочемо, абы нашь языкъ письменный небывъ воздушнымъ, но щобы мавъ пôдставу въ народѣ, бывъ для него не лишь зрозумѣлымъ, але его власнымъ, зъ устъ его взятымъ, що росіискіи писателѣ найбôльше хвалятъ и чого намъ завидятъ,** вѣрможь хоть чуджимъ ученымъ, коли сами на тôмъ пôзнатись неможемо. Мы знаемо и о благôмъ вплывѣ церковного нарѣчія на нашое, але тутка лише о злôмъ говоримо и ясно толкуемо чого нехочемо; прото просимо насъ добре вырозумѣти, абы намъ незакидовано того, о чемъ неговоримо и не думаемо. —

---

*) Atheneum г. 6. 1841.

**) Москвитянинъ з, р. 1843.

Въ письмахъ публичныхъ давались чути голосы противлячіися мнѣніямъ ревнителѣвъ правдиво родимого руского нашого языка, сказуючи, що для обще принятои грамматики справляють и змѣняются надсиланыи артикулы до газетъ! а котражь то нытаюся обще принята грамматыка? Ани обще накиненои немаемо грамматики, а о обще принятой совсѣмъ ничого невѣдаемо. Мы знаемо, що теперь на Руси по всѣхъ школахъ учатъ руского языка, але не всѣ учителѣ держатся єдного автора, до того єще кождый ведля свого мнѣнія автора поправляе або ôтмѣнне, а гдежь є тая обще принята грамматика? Въ публичныхъ нашихъ рускихъ письмахъ ведля розличныхъ артикулôвъ уживаеся такожь розличного языка и правопису, и невидно въ нихъ правилъ обще принятои грамматики. Если намъ ходитъ о просвѣщенье народа, то тра єго власный языкъ образовати, але лише живый языкъ образоватись може, бо той лишь здôбный къ розвиваню, взбогачованю, очищаню, наломованю, але не мертвый старославяньскій языкъ. Поки Римляне латиньскимъ говорили языкомъ, доси ôнъ образовався, але скоро нестало народа нимъ говорящого, вже укôньчилося и єго образованье дальшое, и хоть латина школы и уряды по цѣлôй Европѣ залляла и черезъ килька вѣкôвъ въ своей власти держала, однако языкъ въ совершеньствѣ ани на крокъ непоступивъ, а лѣтературы классичнои глядаемо лишь въ дѣлахъ тамтыхъ часôвъ, коли єще латина живою была бесѣдою. Такъ марный трудъ тыхъ, що черезъ помѣшанье церковного нарѣчія со живымъ рускимъ тое послѣдное выобразовати думаютъ, мы думаемо, що тымъ спо-

собомъ сотворятъ макаронѣзмъ нового рода, але не языкъ образованый.

Ревныи любителѣ родимого руского слова! щожь зъ нашихъ усилій що? коли на насъ якъ грѣхъ Адама тяжитъ доля Кассандры, котрôй никто невѣривъ хоть и правду говорила! Тутка не єденъ намъ закине: Если правду говорите, чомже васъ никто неслухае?... До чого люди навыкли, ôтъ того лацно неôтступлятъ, зноровлеѣе єсть найтяжшою до вылѣченя хоробою; а врештѣ чижь не лацнѣйше подивитися до словаря церковного або росийского або до грамматикъ тыхъ языкôвъ, якъ прислуховатися бесѣдѣ народной, тому невычерпаному, но не ôтъ кождого поважаному живому словарю? а на остатокъ, ктожбы пôзнавъ по простôй бесѣдѣ мудрôсть нашу? але якъ до нея попричипляемо чужіи слôва и формы, якъ полатаемо кусками рôзнобарвными поединчу одежь, а тогды кождый шапку здойме, и пресвѣдчится, же щобы въ рускôмъ языцѣ писати, тра до родимого языка иного нарѣчія слова и формы мѣшати, тра уживати хоть безъ потребы етимольогій,* анальогіи ба навѣть греческого языка. —

Же языкъ нѣмецкій и италійскій, якъ пише господинъ Г. И. различаются ôтъ простого народа, то зъ того походитъ, же въ Нѣмцяхъ лише єденъ діалектъ гôрно-саскій, а въ Италіи тосканьскій до письма припущеный бывъ, але не зъ того, жебы Нѣмцѣ и Ита-

*) На етимольогію не повстаемо, але тра ю обмежити, тра знати, коли и якъ ея ужити, бо неограниченое уживанье етимольогіи затре характеръ нашого, и запровадитъ насъ на поле иного нарѣчія.

ліяне брали до своего языка слова и формы зъ иного якого нарѣчія якъ того хотятъ нѣкотрыи наши писателѣ. Пишѣмъ лишь ведля всеобщого выговора або выговора бôљшости, а уже будемо мали языкъ письменный, иншій ôтъ простои бесѣды ʻ если намъ доконьче о тое ходитъ, бо н. пр. ведля всеобщого выговора писати належитъ: глядаемо, и тутка вже маемо розличіе ôтъ простои бесѣды галицкои гљедаемо, ôтъ простои угорскои глядаеме, и на щожь намъ еще иного розличія ?

Такъ правиљнымъ закôнчењомъ infinitivi есть: ти, н. пр дѣлати, пишѣмъ такъ, а вже буде розличіе ôтъ украинского ть: дѣлать. Пишѣмъ ведля выговора бôљшости: часъ, жаль, шапка, а вже буде розличіе ôтъ галицкого: чьесъ, жьель, шьепка. —

Суть и такіи, що думаютъ, же чрезъ такую мѣшанину, напротивъ котрои повстаемо, языкъ образуеся.... Просимо намъ тое яснѣйше и въ прикладахъ выложити; того ожидаемо, а тымъ часомъ думаемо: що образоваће языка на богацтвѣ и чистотѣ слôвъ и формъ и на красотѣ во выраженю мыслей залежитъ.....

До соловія.

Заспѣвай ми соловію,
Заспѣвай краснењко,
Бо я тужу, бо я млѣю
Въ думцѣ ми сумнењко.
Заспѣвай ми пташинонько
Въ дубинѣ миленько,
Заспѣвай ми голубонько,
Потѣши серденько;
Бо я бѣдный сироточка
Долѣ вже незнаю,
Сивенького твого очка
Коли невидаю!
А якъ ты ми заспѣваешь,
Коли тя обачу,
Долю мою потѣшаешь,
Вже тогды неплачу!

ДО Е...

Гей цвѣтоньку, первесненьку!
Завабй днесь зазуленьку,
Зазуленьку лебедину,
И любиву гень пташину;
Що голоскомъ середъ ночи,
Слезовь кормитъ красни очи,
Красни очи и серденько,
Розгрѣвае такъ миленько!
Завабъ молю, пôдъ ôконьце,
Кудай ранкомъ бѣжитъ соньце.
Чрезъ ôконьце до милои,
Неси прошу думки мои,
Думки мои, воня твои
И спѣвоньки,
Солоденьки
Гей цвѣточку
Первесночку
Неси — неси до милои! —

П. Л.

ДУМКА.

Гень — гень далеко въ чуджу краину
 Коли ся зблудитъ незнавшій пути,
Слезовь злевае тоту годину
 Въ котрôй то пращай мусѣвъ учути —

Якъ стрѣла хѣжо летитъ думками
 Десь по надъ горы, десь по надъ моря —
Летитъ, летитъ яжь мыслей крилцями
 Достигне любку, красну якъ зоря.

И гнеть забуде о своёмъ горю
 Печальни смуты зъ себе звергае,
Бо въ свôй краинѣ гляне на зорю
 Що такъ красненько ему сіяе.

И радôсть око пôчне му тмити,
 Бо сердце грѣе пѣсня ревлива,
Бо душу его, якъ роса цвѣты,
 Поитъ вкраиньска думка любива!

П. Л.

ЧIЕ СЕРДЦЕ ТОГО ПРАВДА.

(ПОВѢСТКА).

II. I.

На ôтстороню въ селѣ, о котрого имени няй менѣ замовчати буде вôльно, на границы кудай рѣчка Танва рве, взносилася на взгôрку хата, зъ всѣхъ сторонъ лѣсомъ молодои грабины, дубины и бучины нѣбы барвѣнковымъ вѣнцемъ окружена, а зъ єднои была тамъ долина цвѣтуща, мовь то встяжка рôзнокрасавая, которовь оба кôнцы того вѣнка случалися. По долинѣ рѣчка гуляла, якбы дѣвиця забавляющаяся цвѣтами, що надъ єи берегами такъ красненько розцвиталися, бѣгаючи за ними то въ право то въ лѣво. А такій красный видъ ôтъ тои хатины долиновь, що разъ кинувши окомъ на о пару миль розплывающіися луки, то ланы, то сады, не можь го было ôдорвати, а вдививши ся въ такъ пречудесне украшенье природы, и нôчь коли надбѣгла, неспостерѣгєсь. —

Но не єдна тамъ надъ рѣчковь хата стояла, было тамъ бôльше, самыхъ стодôлъ было зо двѣ, а оборогôвъ съ вонячимъ сѣномъ якъ шафранъ, а стайня, всьо всьо то доводило, же єсть якогось заможного газды власностевъ. На подвôрю ничого невзрѣвсь, щобы тамъ быти не повинно, а гумно чистше якъ денекудай боиско — мило было ся подивити. А коли скотина спущалася зъ гôрки въ долину щобъ ся живою

покрѣпити водою, играла собѣ, даючи до познаня що любуе свого пана. — Що тамъ хлѣба! бывало и чуджій наѣвся до сыту. Всього, всього было досыть. —

Но все то ничимъ было коли ôтчинивесь двери хаты. Якаже то красна свѣтлиця показалася твоимъ зрѣницямъ, яка чиста, а здорова зъ липового дерева выбудована. — Перше що въ очи впало, бывъ то на противной сторонѣ дверей образъ представляющій св. отца Николая въ красныхъ золоченыхъ рамахъ но ще краснѣйша робота самого образа, до котрого Иванъ мужъ серднього вѣка, съ женою Маріею гожовь молодицевь рано и въ вечеръ горячи моленя засилали съ доньовь своевь Настуневь, молодовь гарновь дѣвицевь. Краснажь бо была она, не мого пера сила описати еи золотокучеравое волосье, еи личко бѣле, зъ обохъ сторонъ умаене живовь красовь. А коли то засмѣялася, а коралеви уста ôтворила, щебетаючи де що, тоды и власти надъ собою не мавесь, но десь гадками твоими по раю лѣтавесь! О неуближаючи теперѣшнымъ красавицямъ, мало такихъ вже подибати можь. —

Было то около року 1700. и щось, отъ вже нетямлю въ котрôмъ, коли якіись невидани гостѣ яли пересуватися черезъ границю. Много зъ нихъ, котрымь ся до своей роднмои хаты повертати зъ той простои причины нехотѣло, же немали жаднои, обрали собѣ тамти лѣсы за свое обиталище, а пріявши засаду братерства въ тôмъ смыслѣ же и чуже брати можна, перетрясали, пôдъ позоромъ дѣдôвъ, жидôвъ (нѣбы купцевъ) нарештѣ нѣбы хотящіи служити, поединчо поблискіи хаты, абы довѣдавшися де що е, по бра-

терску подѣлити рѣчи межи властителя тихже и себе— а такъ лишени всякои подставы правовитости, завше были готовыми до попираня злыхъ намѣреній еще горшихъ людей.

Псоты якіи зъ недоступныхъ закутковъ своихъ въ цѣлой окресности невидимымъ способомъ выконували, тômъ бôльшую розпространяли тревогу, же николи не можна было достигнути рукъ котри ихъ дѣлали, анѣ охоронити жертвы, котрую собѣ ихъ злоба выбрала.

Не разъ, не разъ по лици проникливои Маріи поточилася горяча слеза, коли то собѣ погадала, же и въ еи хатѣ тото само злучитись може що у сусѣды. Найбôльше затрувала еи сердце тота гадка, що тымъ моспанамъ весь соромъ небывъ грѣхомъ. Кобы ихъ милостившими ко свому дому здѣлати, не разъ переходящого въ капотѣ незвычайнôй сама просила до хаты, казавши тымъ часомъ Настунѣ до другои уступитися комнаты, и давала ѣсти и пити до волѣ, ба по добрômъ ѣдженю еще и кѣшеню позволила напхати. Неразъ и Иванъ захмуренымъ окомъ на тое дивився, що такъ жена его гойно обдѣляе волоцюгôвъ. Но щоже бѣдна мала робити? за славу своей Настунѣ и житье бы ôтдала была, не такъ капку зъ маетку. —

Едного часу было то въ красный вечеръ лѣтнои поры, бос оньце що ено землю вонячу попращало, кидаючи по за себе слабыи но лучи, нѣбы пращаљное поцѣлованље верхкамъ деревцѣвъ, а звôнъ церковцѣ що но своимъ правдиворускômъ звукомъ завтрѣйшну недѣлю оголосивъ, на ослонику передъ ôкнами, але чистшômъ якъ де инде и въ свята великодни, сѣ-

дѣла мати съ доньовь, ôтпочиваючи по цѣлодневнôй працѣ, и розмавляли съ собою, коли Иванъ съ своевь челядковь ще коло господарства крутився. О чѐмсь але дуже тайнымъ бесѣда ихъ была; бо анѣ о волосъ не достававъ дальше голосъ матери якъ но до уха дочки, а голосъ дочки и на пôвъ волоса не дальше якъ но до уха матери. Часами доня и ничого неôтповѣдала, за ôтповѣдь служила ей живщая краса и покотившаяся слезка по ей личку, котра ю ще крашовь дѣлала, якъ цвѣтку весняну ранкомъ дрôбная роса.

Слава тебѣ Боже! Иванъ голосомъ лагôднимъ, зъ котрого цѣлу его душу бы вычитати можь, приблившися ко нимъ сказавъ, а перехрестившися, ще разъ: слава тебѣ Боже шо за ласковь твоевь добре ся наша цѣла тыжднева праця закôньчила, сказавши, тужь коло нихъ и ôнъ собѣ усѣвъ. — Положивши шапку на ослонѣ обтерши пôтъ зъ чела прикликавъ едного зъ служащихъ — Федку! иди но закимъ вечера буде до лѣса и нарѣжъ прутя на мѣтлу бо бачивемь що вже выходятъ.

Добре господареньку що но гадавемъ васъ ся пытати чи позволите пôйти. —

Иди иди сыну! а обернувшися до сѣдящыхъ запытавъ: Но о чѐмъ же вы ту такъ бесѣдовалисьте? що бачу на личку моей Настунѣ слеза свѣтится, шо тобѣ доню? моя голубонько, чи тобѣ може що долѣгае?

О не татуню, поцѣловавши въ руку, то я ся такъ зогрѣла, не слеза то а но поту капля, що ся зъ чела мого на лице выкотила, — тай рукавцемъ бѣлои кошулѣ обтерла тую якъ казала каплю поту.

Ей скажи но ты правду? не пôтъ то, не ôть нынѣ я на тобѣ якусь змѣну бачу, скажи скажи правду,

що тобѣ мое серденько. Тадже ты знаешь що я тебе люблю, що ты моя доня! — тай легонько прикоснувся єи чела. —

Отъ, отъ, тобѣ то старый всьо знати треба, спостерѐгши що Настунѣ при бесѣдѣ ôтця такой и добре ся на плачь зôбрало, сказала мати: Не сѣдѣвбысь тихо, чапивесься тай пригадуешь, яжь ся бѣдна розплакала, притягнувши легонько до себе, тихо тихо моя голубонько, гласкаючи ю по личку.

Роби же ту съ вами що хочешь, єдна ся сердитъ, а друга плаче — памятай мамунь щобы колись и ты не заплакала та и я съ вами, но все буде за пôзно. Чомъ то ся непорадити коли вамъ що долѣгае? суть рѣчи въ котрыхъ єднои головы розумъ невыстарчитъ, хотя бы незнати яка була мудра. — Знаете добре що я вамъ не ворогъ — а такъ ся укрываете передъ..... хотѣвъ кôньчити, але тутъ уже коло себе учувъ хôдъ, оглядаючи ся кто то, переставъ — Слава Исусу Христу! знявши шапку и поклонившися сѣдящимъ сказавъ новоприбывшій, котрого лице лагôдне показовало, що душа молодця хорошого чиста якъ Панъ Бôгъ приказавъ. Скромна одежь єго была свѣдкомъ що ôнъ не зъ богатого але дуже чесного дому походитъ, а бесѣда єго лагôдненькимъ тономъздоровои груди, бо нескажена дiяволъскимъ напиткомъ есенцiи бульбовои, произнесена, яжь примавляла, що єсть образованою, тому якъ ся показуе и буквы небывъ чуджимъ.

Той отже хорошій молодецъ зробивши поклонъ пре-належитый родичамъ, Настунѣ на остатку, хотя колибы ино сердце собою влядѣло, тое на самъ передъ было быся стало, окомъ повнои милости поздоровивъ,

и кѣтицю цвѣтôвъ ей вручивъ, сказавши: пріими тоти цветы Настуню, суть они изображеньемъ твого сердця! —

Диви но, ôтозвався отецъ, яки то красни! чиєьте ихъ Петре где зъ паньского городу дôстали?

О нѣ, на лузѣ вашôмъ, идучи до васъ шукало ихъ сердце мое.

Ой страхъ! на тое мати, мало що шукати — що ми то за цвѣты — блаватки, незабудьки, та, взявши кѣтицю въ свои руки и приглядаючися близше— а пôзнавши же то ся негодитъ такъ гостя, хотя часто прибывавъ у нихъ, на самôмъ вступѣ витати, пристроивши лице, сказала: красна, красна, кѣтиця цвѣтôвъ, и ôтдала Настунѣ — подякуй за той подарунокъ пану Петрови Настуню, сказавши.

Но Настунѣ не треба было припоминати, знала она коли за тоти цвѣты подяковати. И Петро не дуже чекавъ на тую припомнену подяку. По ôтданю сей кѣтицѣ взаимно собѣ дяковали, — хотя ихъ никто нерозумѣвъ, они ся дуже добре розумѣли, но щобы доконьче волю матери учинити, дякую, сказала а лице єи живовь зайшло красовь, а очи о грудь єи ся оперли.

Зъ ôтки же васъ Панъ Бôгъ провадитъ? запытався отецъ —

Зъ хаты иду умысне до васъ, вже бо давно небывємь, якъ ся маете довѣдатись, та и, поглянувши украдкомъ на Настю, забавитися у васъ єли позволите.

Дякуемо, здоровиєьмо ще зъ ласки Бога! дуже намъ приемно що незабываете о насъ — дай и вамъ Боже доброго здоровля за вашу о насъ память. Якъ ся тамъ ваши стареньки маютъ?

Благодарю вамъ здорови — и они чрезъ мене вамъ свою шанôсть зложити казали. —

Дякуемо, дякуемо.

Марена, понеже єй ся тота розмова розвлеченовь здавала перериваючи запытала: Не бачилисьте тамъ де пана Андрея, та чи нечулисьте де що о нёмъ? дуже давно якъ небывъ у насъ.

Сесе учувши Настя якъ бы ю небыло, встала, та пôйшла до свѣтлицѣ. Петро поглядаючи за неювь, пôвъ голосомъ ôтповѣвъ: ой нечувемъ ничо за него, тай вздохнувъ.

Отъ гонитъ десь по свѣтѣ ôтозвався Иванъ, той человѣкъ со всѣмъ менѣ ся неподобае.

И менѣ ôтозвався Петро, сли вôльно увагу яку зробити, якись дуже непевный человѣкъ, очи єго на щось злого показуютъ —

Отъ, сказала Марена, тадже не всѣ єднаковыи очи мати мусятъ.

Очи якъ очи, але — зачавъ Иванъ и на голосъ субаки поглянувъ за браму та и переставъ, бо увидѣвъ — но згадайте кого? — На воронôмъ конику молодця, въ богатой опанчи, съ ремѣнемъ широкимъ и шпинковь, що пôдъ шiевь якъ око татарске блищала, а на головѣ покритôй жовтавымъ, короткимъ волосьемъ сидѣвъ капелюхъ, колисъ може и чорный, мовь курка на яйцяхъ, а вусикъ єго що якъ шило переколювався чрезъ верхнюю варгу доводивъ що не єденъ тамъ лутъ на спряженье тихъ пару волосôвъ въ єдну нитку выйшло смаровила. Такого увидѣвъ молодця нашь Иванъ, и ледво но що му ся придививъ та вже и згадавъ кто — а съ нимъ и вы ч. читателѣ — бо то бывъ самъ панъ Андрей, котрый будучи

вже пару разы въ хатѣ Ивана, дуже му до ока его донька припала, а може и маетокъ его ще бôльше.

Приѣхавши на пôдвѣрье, спустився зъ коня, принявъ го до плота, а самъ прискочивъ до круга сѣдящихъ на ослонѣ коло хаты. До матери на передъ пôдскочивъ, и поцѣлововавъ ю въ руку.

А якъ ся маете пане Андрею? о воробчику мова, а воробчикъ вже и тутъ — якъ ся маете?

Про що бымъ ся зле мавъ, коли гроши сутъ, и члекъ здоровъ, тай пôднесся на пальцяхъ до горы а спущаючися вдаривъ пятами о землю що му капелюхъ на очи ся засунувъ.

Гдежа бывали? запытала Марія?

Въ светѣ, въ самомъ Лембергу.

Що то за светъ той Лембергу любопытно запыталася мати — десь дуже далеко ôтъ насъ —

Петро усмѣхнувшися, то вы певно въ Львагородѣ мѣстѣ нашôмъ престольнôмъ былисьте. — Имя того мѣста припоминае намъ его основателя, кривду робите пане! сли го Лембергъ називаете. —

А — мосьцѣ панъ Петеръ! неуважавемъ навѣть же вы ту — кланямъ, и посунувъ ногою по за себе, яжь му порохъ на каркъ дôстався. —

Стара штуркнула своего мужа и шептомъ сказала, видишь старый ото у мене хлопецъ! щось знае, десь бывъ, а не такъ якъ Петро — ще до того и богатый.

Ой знае — навѣть мѣста незнае назвати де бывъ.

Бесѣда родителей Настѣ тихонька, не перешкаджала соперникамъ со всемъ собѣ противнымъ, бо бесѣду вчату продолжали.

Мосцѣ Петеръ! якъ виджу рузумъ есть, коли есть скажи же менѣ якъ ôнъ выглядае —

Не у кождого здается ми однаково; бо бы всѣ дурными або мудрыми быти повинни, а въ природѣ ся показує, що едни межи людьми суть мудри, а другіи, хотя такъ якъ первыи голову носять, не мають ясного понятіа о рѣчахъ ясныхъ якъ сонце.

Во — во — що вы ту наговорили — я ся пытавъ якъ Лембергъ выглядає а вы — тай го змѣривъ своими очками пискора. —

Пане Андрею! такой якъ бачу непорозумѣемося — вже въ самôмъ назвищу неможемося згодити, вы бо называете тото Лембергъ, що я Львагородъ называю, зачнѣмъ о чемъ иншôмъ, кто знає може вамъ ся подобало то що менѣ не кôнче въ очи впало; идучи бо до того мѣста колимъ взрѣвъ тоти звалища на горѣ, котрыи колись такъ славными людьми замешкаными были, передъ котрыми зброи напасныхъ Турковъ та и Татарôвъ мовь то глиняни начиня при жаркомъ огни прискали, а сами вороги якъ чайки о скалу розбивалися, о! — коли тое навѣвемь на память, трудно вже было погадати абыся придивити якъ тамъ въ мѣстѣ ножики, шпинки, ремѣнѣ продають! та и капелюхи. —

О — що ми то за пріемнôсть дивитися на голи муры, по котрыхъ но вѣтеръ проганяе.

И дума правдивого Русина? Петро ироническо ôтповѣвъ. —

Отъ дайте тому конецъ, вже по вашôй бесѣдѣ пôзнати щосьте въ далекихъ были сторонахъ, тай по тôмъ капелюсѣ, не е ôнъ зъ нашого мѣзерного мѣста—встала тай взяла гостя за руку прошу до хаты пане Андрею.

Иванъ до Петра — но якже мы тутъ сами ся лишимо, а но и мы за ними — прошу —

Але Петро хотя не давно ще смѣявся, вздохнувъ и мимо волѣ слеза му ся по его покотила лици. Не гнѣвайтеся на мене що я такъ смѣлымъ стався до васъ учащати, смѣлый то въ правдѣ крокъ зъ моей стороны, но я тому невиненъ, най сердце мое за того ôтповѣдае, о — тяженько оно теперь болѣе, не для моихъ ваши пороги нôгъ — я бѣдный а... пращайте— стокротно пращайте! — о Боже! — якже тяжко! —

Петре встримай твôй жаль, ты знаешь що она ще за мужъ непôйшла, знаешь що она тя любитъ, и тое вжесь мусѣвъ пôзнати, що и я тя люблю — кто-же ту панъ сли не я? моя воля и такъ ся стане, сли ще до того и Богъ ю тобѣ присудивъ.

О батеньку мôй! кобы то и жена ваша такъ о менѣ гадали, бывбымъ найщастлившимъ человѣкомъ — дуже ся обавляю, нехотѣвбымъ бо, щобымъ стався якогось несогласія межи вами причиною.

Тадже ты знаешь якъ то пословиця каже: же де довге волося тамъ короткій розумъ — прийде си она колись до розуму!— прошу прошу ходѣть со мною, — буде всьо добре. —

Петро обтерши очи — вступивъ за нимъ въ дôмъ— за порогомъ въ сѣняхъ ставъ и почавъ думати, нарештѣ стисъ Ивана за руку, нѣ отче, не могу, непôйду съ вами, нехочу быти свѣдкомъ его залецянокъ, сердце бо бы невыдержало придивлятися якъ тота гадюка свою ѣдь въ такъ красный цвѣтъ впущае — о не пустѣтъ! Богъ розсудитъ — пращайте. — Та уклонившися, єдным скокомъ бывъ вже и на пôдвѣрю, а зъ подвѣря та и за брамовь. —

На дармо Иванъ Петре, Петре, вернѣтъ ся прошу, я васъ прошу, яле я васъ прошу Петре, Петре,

вернѣтся. Петро якъ тѣнь бывъ, тутъ го и не было.

Коли такъ Марія и Андрей зôставили на дворѣ Ивана и Петра котри якъ бачимо дость довго съ собою бесѣдуючи на рештѣ ся порозходили, и Андрей всю силу своей бесѣды уживъ абы до намѣреного чрезъ него кôнца доступити. И такъ вступивши за порôгъ съ Маріевь, вынявъ зъ кѣшенѣ много шнуркôвъ богатыхъ коралей, подаючи ей въ руку сказавъ: пріймѣтъ ôтъ мене той мѣзерный дарунокъ на знакъ що я съ вашовь Настьовь такой доконьче ся женити хочу. — А зъ другои вытягнувши рôзни встяжки рôзнои красы, и также пару шнуркôвъ коралêвъ, дрôбненькихъ якъ роса, подавъ Маріи — а тото ôтдайте вашои Настунѣ. Вы незнаете якъ я ю ущастливити хочу.—Всьо що маю съ невь подѣлю. —

Дякую за ваши подарки. — Прозираючи тото все, якижь то красни — многосьте дали за тото все?

Нѣ, не много, анѣ знати того щомъ видавъ при тôмъ що маю, недороге для Настунѣ! —

Ôтчинила двери свѣтлицѣ де сѣдѣла Настуня и бавилася кѣтицевь цвѣтôвъ позираючи чрезъ ôконьце, а такъ занята гадками была, що навѣть и нечула же ся двери ôтчинили, и же мати съ Андреьомъ до свѣтлицѣ вступили.

Настуню! Настуню! диви но диви якій то тобѣ панъ Андрей подарокъ дае чрезъ мои руки, самъ бо немае смѣлости — подиви но любунь то не цвѣты Петра!

Настуня обуджена тымъ словомъ Петра, якъ же ся ей серденьку зробило, коли то тутъ коло себе взрѣла Андрея, котрого хотѣла была и нѣколи невидѣти.

Мамуню моя! такъ ся ôтозвала: цвѣты Петра пре-

возносятъ всѣ тоти подарки, но рука котра ми ихъ подае, также менѣ дорога, бо то ваша мамунь, и поцѣловала, но негнѣвайтеся сли той подарокъ пана Андрея, ту ей красни брови зближилися къ собѣ но то дуже несхлюдно, здае ся же по первый разъ въ житю — для того тôлько зъ вашихъ рукъ беру, абы го ему ôтдати. То сказавши вручила ему шнуръ коралѣвъ. О надъ все менѣ цвѣты Петра милѣйши! —

Га коли съ моимъ не владъ, то я съ своимъ назадъ! Андрей ôтозвався и скововъ до кѣшенѣ коралѣ А лице его може первый разъ въ житю зарумѣнилося, якъ лице сатаны, коли му душа смертельника зъ рукъ вымыкаеся, и очи огнемъ злости палали и туй що неперешили Настю. —

Дѣвко! бой ся Бога, що ты найлѣпшого робишь? мати товь несподѣванковь перераженa, закричала, маешь ты розумъ? такого щобы насъ нынѣ заплативъ своими грôшми, за якоесь ни сьое ни тое мѣняти? га? то на тое я тебе годовала, плекала, бы, доховавши ся тебе, голова менѣ зъ гризоты посивѣла?

Мамуню любезнѣйша! припала до колѣнъ матери, простѣтъ менѣ, такъ мое сердце казало! Я Андрея немогу быти — Петро або никто! — простѣть, простѣтъ бѣднôй! и взявши матерь за руку, зляла ю слезами горячими.

Иди ми, не калай мене твоими негôдными слезами! закричала матерь. —

Андрей придивлявся тому, простуючи вусъ додававъ: ой выховальсьте собѣ доню! ящирку, — падальця, медведика. —

На тое коли вже ся немôгъ допросити Петра бы ся вернувъ, и Иванъ до свѣтлицѣ прійшовъ, а зоба-

чивши Настю въ сљозахъ, а Андрея кажущого учувъ— медведика — поводьнымъ своимъ голосомъ. — А що ту такого? сказавъ — якъ бачу, дѣеся тутъ о чемъ и негадаемь. — Що васъ навело пане Андрею въ такіи до моей Настѣ ôдозватися слова? Молю васъ! хата моя есть въ правдѣ пристанищемъ гостины, але над уживати ю, о тое собѣ съ всемъ выпрашаю. — Червъ хоть малый кидаеся, коли го кто негôдными допче ногами. Прошу васъ опустѣтъ насъ и неробѣтъ намъ бôльше тои пріемности, посѣщати насъ. —

Андрей учувши бесѣду, котра дость ясновь и зрозумѣловь и для него была, затиснувши капелюхъ, заскребечавши зубами нѣбы старыи завѣсы дубовыхъ дверей, выйшовъ зъ хаты, а сѣвши на коня, погонивъ за браму — и, почекай научу я тебе, заверещавъ — ти гадюко!

Марена втиснувши лице свое въ руки ой ой! бѣдна моя, нещастлива година, съ такимъ человѣкомъ, зачала заводити, пôйду вступлюся тобѣ вже на вѣки, няй ся очи мои недивлятъ бôльше на той соромъ. Такого якъ Андрей выганяти за двери? и ты прагнешь долѣ твоей дитины? обернувшися до мужа, коли предкладаешь Петра надъ Андрея? и чимже Петро противъ Андрея? га? треба менѣ того на мои лѣта? Иване! Иване! що ся зъ тебе зробило? — тай лкнула —

Цитъ стара, цитъ, некидай суду коли ся неприсвѣдчилась анѣ о еднôмъ анѣ о другôмъ, еденъ ôтъ другого такъ ôтстоитъ якъ соњце ôтъ землѣ. То тôлько клопôтъ, що вамъ жѣнкамъ но поверхное въ очи впадае, а въ внутрь вглянути нехочете, чи може и не вмѣете. Кажешь що ôнъ богатый, и для того доконьче

Настю за него выпихаешь, но, пытаюся тебе, на що нашôй дѣтинѣ бôльшого маетку якъ той що посѣдае? Зъ ласки Бога маемо тилько, що, хотя бы зять и ничого съ собою невпровадивъ въ дôмъ нашь, будутъ мали зъ чого жити, но кобыся шановали и любили, працювали якъ Богъ приказавъ —

О запевне ты бы хотѣвъ, щобыся мотыкали въ земли якъ мы — а треба бы имъ того, кобы до маетку нашого ще ся причинивъ и бôльшій?

Моя любезна, ничо такъ несмакуе якъ тое, що собѣ человѣкъ самъ власною рукою запрацюе. Легко що приходитъ, тое и легко ся розлѣтае. Уцтивый ся працювати невстыдае. Подивися на ню, яка она здорова, хотя некормлена наньскими присмаками, въ праци она взросла така, ничо єи невадитъ. Ни соньце полудня, ни морозы острои зимы, не уймаютъ єй красы — якъ цвѣтъ пôльный розвилася — щобы ты ся тѣшити мала, що єй такого якъ Петро призначивъ Богъ жениха, то ты ся сердишь. —

Ой бодай Богъ боронивъ ôтъ такого зятя, — може за тое такъ го величаешь, що ю тамъ троха читати та писати научивъ? ой якье ми дѣло! я не вмѣю читати а прецѣнь собѣ славити Бога господиня!— и щоже тобѣ зъ того же умѣешь на книжку ся дивити, та и перомъ по папери водити?

О — много — бачишь любунь могу вже розпôзнати Андрея ôтъ Петра; такъ бо десь читавємъ разъ „же не всьо що ся свѣтитъ золото" — непризывай лиха — коли ти доля нѣбы зъ неба шлеся!

Почкай Иване! дочитаешь ты ся лиха — будешь видѣвъ що пожалуешь того, а на тоту годину бу-

день ще не разъ нарѣкати, въ котрôй то Андрея такъ сбезчестйвесь —

Настя прислухуючися тому, немогла бôльше выдержати; сердце ей розривалося, що ся причиновь такои перемовки межи родителями стала. — Для того же вы мене выплекали, для того о менѣ такъ старались-теся, абы вамъ мѣсто вдячности выплачуваламся згризотою? о нѣ — учиню вашу волю — кажѣтъ, кажѣтъ, послухаю васъ, ще нынѣ зроблю всьо що кажете — пойду — перепрошу — Андрея, пана Андрея — на колѣна впаду передъ нимъ — няй ся поверне назадъ до насъ, няй менѣ проститъ и вамъ батеньку мой! — Скажу, же вже его хочу — ахъ серце менѣ ся крае, такъ его хочу быти, бо така воля ваша мамунь! Батеньку! впала лкаючи до колѣнъ — позвольте бымъ его была, видите якъ тяженько мамуня плачуть!

О сотворителю всього! дай же менѣ силу бымъ выдержавъ до остатка, страшна година вдарила менѣ — тай ôтвернувшися ôдôйшовъ ôтъ нихъ. И Настя хустку на голову закинувши, такожь по хвильцѣ выбѣгла зъ хаты. —

Опустимо на хвилю хату Ивана, — перейдемо ся за Петромъ котрый сумный, выйшовши зъ хаты, пустився дороговь — просто до дому, и на скрутѣ до лѣса подибавъ Федька, котрый съ прутьомъ на мѣтлы вже назадъ повертавъ. Съ тымъ стрѣтившися, троха му ся легше на сердцю зробило: бо то бывъ человѣкъ зъ того самого дому де Настя! — Привитавшися съ нимъ — запытавъ го ся Федько:

Що то вамъ Петре? вы щось дуже сумныи. Недивовавбымся, щобы то вы такъ были въ вѣку якъ я — вы таки хороши, молоди, и сумуете? —

покиньте тото, то не для васъ, дуже вамъ непристоитъ.

Федю — Федю — щастливисьте сторазы щастливши, хотя въ вѣку — сли васъ въ вашôмъ житю подôбного щось неподибало!

Но щоже то вамъ? може вамъ жаль, що васъ такъ полюбила Настя? красну будете мали и добру жену! неображайте Бога! и пôднêсъ шапку. —

Петро нѣбы ся усмѣхнувъ, но смѣхъ той бôльше до плачу бывъ подôбнымъ —

Послухайте щось вамъ скажу: Въ городчику краснымъ выплекали собѣ добри люде цвѣтокъ красшій надъ всѣ красы, а вонячій щобыся пчолы роємъ были до нього тиснули, кобы были го нестерегли. Едного разу пôднюхавъ го шершень, крутився, кружавъ, бо все хтось бывъ коло него, яжь нарештѣ подибавъ хвилю, никого небыло коло цвѣтка, хотя ся цвѣтокъ туливъ, такой ся вкравъ въ середину и ссавъ, но — ту Петра бровы ся захмурили, заставъ ôнъ там пчолу — выгнавъ ю въ правдѣ — горе му але! и пчôлка хотя маленька, умѣе кусати. —

Я васъ нерозумѣю Петре! що то за байка?

Тихо! отъ ѣде — схований —

Аго, то то шершонъ — ой зъ доброго то гнѣзда, гей чи такой не зъ тыхъ.... — то Андрей?

Тихо, тихо — сховаймося о тутъ за той корчь — живо! —

Ино що ся сховали, не далеко ôтъ нихъ певно абы надъ средствами, якъ бы то ся на Иванѣ помстити и его Настунѣ лѣпше ще промышляти, стримавъ коня Андрей, злосливый богачь! — Но кôнь чи познавъ може кого несе, зачавъ брикати, якбы омысьне, абы

шатаньскіи гадки свого пана розôгнати. Але сильный Андрей стягнувъ го поводами, же якъ вритый стояти мусѣвъ. Стоявъ непорушенно, лишь муситъ тому, бы силъ назбиравъ; бо помалôй дуже малой хвилѣ кинувся, вдаривъ задними ногами, ставъ дуба, але то всьо такъ въ скорѣ по собѣ слѣдовало же нѣмъ ся панъ Андрей полапавъ, вже якъ довгіи розпостерся на земли, придусивши капелюхъ своимъ тягаромъ Зôрвався зъ земли, простуючи свôй строикъ почавъ кликати на коня — но на дармо верещавъ, кôнь бо такой въ воздусѣ передъ єго зъслезъ очима. —

Загравши зубами, о ты негôдне сотворинье! заверещавъ ступаючи що разъ близше до корча, ба вже го и менаючи: чи ся смовилось съ Иваномъ та єго Настьовь? сказавъ — почкай прійде ти конецъ — почкай ты друга Настю! ще нынѣ! — тай затисъ на голову капелюхъ тупнувши правою ногою.

Не далеко ôдôйшовъ ôтъ корча, немôгъ бо Петро вже бôльше укрыватися, учувши таку грозьбу, якъ левъ молодый коли то ся съ нимъ кто дражнитъ, выскочивъ зъ скрытого мѣсця и порвавъ Андрея за рамя: О ты потворо! твоими безчестными словами ганьбити поважаешся дôмъ Ивана? Настю? — А нѣмъ ся Андрей полапавъ що ся съ нимъ дѣє, и Федко выскочивъ. Хотя старыкъ, досить ся прецѣнь силы ще здибало. Розгнѣваный ôтгрызковь на свого господаря такожь ся причипивъ до Андрея. —

Андрей метавъ ними зъ початку; всю бо силу свою зôбравъ котра помалу упадати почала, а противно Петра и Федя взрастати, бо го нарештѣ перемогли и повалили на землю.

Ту зухваљче, ту твое мѣсце хробе ядовитый, вій ся якъ пискоръ коли го посолятъ —

Правдусьте казали, ôдозвався Федь, же пчола шершеня переможе, я вамъ мало помагаю — я вже старый трутень —

Пусцѣтъ заверещавъ Андрей и кинувся яжь ся блискій корчь зарушавъ — Но тяжко му было ся вырвати, бо Петро и Федь лежали на нёмъ! —

Федю! бѣжѣтъ але скоро, приключте челядь, вашого господаря, але скоро! обявши Андрея на вколо—бѣжѣтъ чай прилѣтаютъ, скажѣтъ що ся вовкъ голодный злапавъ —

Почкайте! тра му руки связати щобы вамъ ся тымъ часомъ невырвавъ — и скочивъ за корчь по шнуръ, котрымъ прутя звязане было — принѣсъ та Андрея до купы связали руки — Такъ теперь полечу — а вы Петре такой лежѣтъ на нёмъ. —

Кѣдався якъ навѣдженый коли го священовъ водовъ покроплятъ, нарештѣ, бо на передъ руки его связани были, вложивъ пальцѣ до губы засвиставъ три разы що яжь Петрови въ ушахъ заскомлѣло. —

Видишь якій я добрый позваляю тобѣ грати, но не такъ сильно бо си груди попсуешь —

Андрей ще разъ повторивъ, але такъ сильно, що голосъ десь яжь о остатне дерево въ лѣсѣ ôтбився— и Федь старый хоть бѣгъ але недалеко ще бывъ, ставъ и обглянувся, но ся застановивъ коли увидѣвъ же зъ лѣса добра горстка людей якихсь чуджихъ бѣжитъ просто въ тото мѣстце де Андрей и Петро находилися.

Незнаючи що робити, чи бѣгчи до дому, чи на ратунокъ, скрывся за дерево абы приглядаючися де

поведутъ Петра, або чи на мѣстци съ нимъ що робити будутъ, мôгъ въ дома сказати и такъ му совокупно помôчь принести.

Были то тоти сами, о котрыхъ высше начеркъ маленькій давемъ. Они, почисливши ся же не всѣ разомъ и пôзнавши кого имъ оракуе по сиљнôмъ свистѣ, просто въ сторону якъ марцьова планита садили, зъ ôтки ся голосъ чути дававъ.

Приближившися, взрѣли молодого человѣка, сѣдящого якъ крукъ на стервѣ, добре вже змученого Андрея.

Голя! що то! якъ бы коменду всѣ єдногласно, и пôрвали Петра за руки — кто ты? що дѣлаешь? мордуешь — зтягнувши го зъ Андрея.

Ты зухваљче! єденъ зъ нихъ заверещавъ пôднесши топорецъ надъ Петра голову.

Андрей, встримайся! месть до мене належитъ — ôнь мене образивъ. — тымъ часомъ розвязали му руки.

Андрею! и ты позволивесь, єденъ тутъ при нѐмъ стоящій, широкобарчистый, высокого взросту хлопъ, а опаленый якъ сынъ Африки, — абы тя така муха— и потрутивъ Петра, якъ барана связала?

А всѣ решта, за надто велика гањба для насъ! и кьервою змытися недасть. —

Такъ? ôтмавляете менѣ вже послушеньство котре менѣ заприсяглисьте?

А всѣ — такъ! хочемо абы сей нами доводивъ — и показали на широкобарчистого —

Добре, згаджаюся бы вами Кассинъ доводивъ, але пôдъ тôмъ условіемь, бысьте менѣ остатній ще разъ помôчными были—єденъ по другôмъ позиравъ — Андрей зобачивши то, сказавъ: заплачу вамъ!

Гроши, то наше условіе пôдъ котрôмъ и самому бѣсу допомоглибысьмо — ôтповѣли му. —

Прошу на слово обернувся до Кассина, взявъ го на сторону и почавъ му щось до уха шептати —

Всьо добре, ôдозвався — але каже пословиця „любѣмся якъ братя, а рахуймося якъ жиды" тому кôлько дашь?

Андрей вложивъ руку до пояса вытягъ жмитъ грошей, ото маешь невѣрный! решта по тому!

Петро придивляючися тому, коли всѣ свою увагу звернули на свого нового и старого начальника, мѣркуючи що Андрей щось злого намѣряе, не съ нимъ, бо небылобы жадной причины по тиху говорити а прикликавши свѣжіи Андрея ôтгрызки на Ивана въ память, такой вже и певнымъ бывъ на кого та вымѣрена была, вытягъ кусень паперу и олувокъ, написавъ пару слôвъ, а по окôнченôй розмовѣ, коли оба ся назадъ зближали до нихъ и Кассинъ сказавъ: провадьте за мною! но бачнôсть щобы неутѣкъ показавши на него, Петро оглядаючи ся по за себе увидѣвъ Федька и пустивъ незначно тоту картину на землю. —

Такъ всѣ, было ихъ 15, зъ тыхъ Кассинъ и Андрей на передѣ а решта въ задѣ гримаючи Петра, поступали що разъ далѣй — Федь увидѣвши тото, пустився за ними но дуже осторожне, хѣлцемъ за ними поступовавъ, абы зобачивъ кудай го попровадятъ. Рачкомъ прійшовъ яжь на тото мѣсце де Андрея вязали, ту узрѣвъ щось бѣлого, пôднêсъ — а зобачивши же то щось писаного пôрвавъ за письмо и кинувши ще разъ очима кудай Петра ведутъ, якбы ôтмолоднѣвъ, скочивъ и просто до дому побѣгъ. —

Прилетѣвши до дому вже смеркомъ, ба правду сказавши вже ночію, просто до свѣтлицѣ прибѣгъ незаставши никого но Марену, котра ще позôстали слезы обтерала тай вздыхала, закричавъ: де суть газда.

Що тобѣ? запытала го ся же такъ кричишь? — або я знаю —

Кяжѣтъ — бо — ту — ворудку дуже важну — маю — задышалый перериваючи казавъ — и показавъ картку — давъ менѣ ю, рачей здибавємъ ю — де газда? то письмо ôтъ Петра —

Дай менѣ покôй съ твоимъ письмомъ Петра, дость маю за тото письмо!

Господинь несердится, лагôдно ôдозвався слуга, єсть то дуже важне, ôтъ него житье залежитъ Петра, а може и чіе ще! —

Або я знаю де господарь, иди собѣ поглядай!

Нерозумѣю, що ся дѣе, чи ся свѣтъ обернувъ? тай положивши картку на стôлъ выйшовъ за двери и пôйшовъ до пекарнѣ, и почавъ челяди розправляти що видѣвъ. —

А Марена знову думку думати зачала.

По добрôй хвили надôйшовъ Иванъ —

Отъ маешь ту якусь картку письменный! чи лихо надало? цѣла канцеларія ся до моей хаты вкрала.

Марень, ты ще ся сердишь, и взявъ письмо въ руки, приблившися до свѣщи зачавъ переходити рядки буквъ, а перейшовши ихъ, поблѣдъ тай туй що неупавъ. —

Що тобѣ, запытала Марена зôрвавшися зъ кресла, що тобѣ? —

Кто принѣсъ тоту картину? живо!

Федь, Федь — мôй голубоньку що то є?

Прискочивъ до пекарнѣ, чи ты принѣсъ картку?

Я —

Давно?

Ой тадже давно буде зо двѣ годинѣ сли не бо̂льше.

И чомже ты менѣ ю заразъ небо̂тдавъ?

Я ю о̂тдавъ господини, а они ся ще сердили.

Иванъ побѣгъ назадъ до свѣтлицѣ и слуга съ нимъ—

Припавъ на колѣна передъ образомъ св. Николая, Господи допоможи менѣ, скрѣпи мя, бо незнаю що почати!

Дуже ся Андрей о̂тгрожувавъ на васъ та на вашу Настю, сказавъ Федько. — а Петра десь попровадили въ лѣсъ.

Кудай?

Тудай якъ то єдна дорога въ село иде а друга въ лѣсъ, є тамъ стежка — отже товь стежковь. —

Скличь ми тутъ всѣ слуги, но живо, няй заразъ приходятъ! —

Якъ сказавъ такъ ся и стало, трохъ хлопо̂въ прибѣгло до свѣтлицѣ, а въ очахъ ихъ любопытно̂сть ся о̂ттискала — що то буде-

Два въ село! розумѣете? сѣдайте на конѣ!, нежалуйте, то моя страта, просѣтъ кто може и въ Бога вѣритъ, няй прилѣтае ратовати насъ, но не съ голыми руками, а ты Федю съ мною лишишся! небавтеся! въ скорѣ назадъ повертайте!

Що тобѣ Иване? Ивасеньку мо̂й, ты щось дуже змѣнився, перестрашена Марена запыталася!

Не часъ вже тобѣ о̂тповѣдати що зайшло — Настя де? де Настя? десь ю небачу! —

Незнаю, десь выйшла заразъ за тобою, не забавомъ прі̂йде, бо дежь бы по̂йшла? — десь ту коло хаты мае быти!

Якъ прійде няй ми дома сѣдитъ. Самъ взявъ шапку на голову и ручницю въ руки, перекрестився, выйшовъ на подвôрє, сѣвъ на коня, съ Федьомъ полетѣли за браму — а два рецпта въ село погнали. —

Марена выбѣгла зъ хаты, хотѣла бы доконьче довѣдатися що тое, чомъ такъ въ скорѣ ся всьо дѣяло, и для чого, троха и сердилася чомъ єй яко господынѣ дому никто ничого нескаже. Но ктожь єй сказати мавъ, коли тоти, що о тôмъ вѣдали выѣхали. Такъ заломавши руки крутится по подвôрю, кидаючи заплакаными очима то въ сю то въ ту сторону, але въ кождôй тое самое взрѣла т. є. ничь. Ще больше єй ся на сердцю тяжко зробило, коли то гадка насунулася що она сама но на цѣле обыйстє, кромѣ служащихъ пару але того самого що и она пола, тому и живо повернуласа до свѣтлицѣ. Сѣла коло ôкна и не разъ собѣ долонями очи затикала, бо єй ся якись дивогляды на очи сунули. Боже небесный! припала на колѣна, чомже то нынѣ тыльо досвѣдчати мусимо? Господи умилосердися надъ нами! а сердцю єй легше зробилося, бо плакати почала, слезами великои роспачи. Служащіи учувши такіи плачь своєй госпожи, поприбѣгали потѣшаючи ю поставали коло неи. Хотя сами въ тревозѣ, всѣми силами старалися успокоити розплывающуюся въ слезахъ нещасливую Марену. —

А де Настя де она незнаете?

Ой тадже десь невидно де они суть? а ту никого въ хатѣ!

Идѣтъ, но идѣтъ, но хутко, десь она ту коло хаты въ городци быти мусить и припровадьте ю. Бѣдна сплакалася, та може де и заснула! идѣтъ. —

Перекрестившися обѣ вышли до сѣней а зъ сѣней

на городецъ, но нероздѣлялися, разомъ крутилися по городци, навѣть кликати боялися. —

Коли такъ сама но въ хатѣ Марена лишилася, ôтверлися двери хаты, задыхана вбѣгла Настя. Мамунь мамунь, ктось ту ѣде и Андрей съ ними. —

То певно тато повертаютъ, слава тебѣ Боже!

Ой муситъ ктось иный, бо щось дуже тихо розмавляли. А деже татуньо поѣхали? и щось ей морозъ по тѣлѣ перейшовъ, такъ пôзно? ледво що но докôньчила яжь ту садитъ Андрей на передѣ а за нимъ Кассинъ узброеный а дикого лиця человѣкъ!

Живо до дѣла! ôтозвався Андрей, нема никого — и прискочивъ до Настѣ, та закричала наставляючи руки, нѣбы ся боронити хотѣла, но щоже ей сила противъ сильного Андрея? пôрвавъ ю въ половину и несе ко дверямъ, Марена прискочила що робите пане Андрею? и хотѣла зъ рукъ его вырвати свою Настю але на даремно, Кассинъ не людскій трутивъ ю що яжь бѣдна собою шибы въ ôкнахъ поруцшала, ôтчинивъ двери, помôгъ вынести Настю, высадили на коня и чваломъ, що яжь земля застогнала полетѣли дорѣжковь брамѣ противной фѣртки.

На всѣ моленя Настѣ якіи черезъ дорогу творила, лютый Андрей ще ôтгрызками ся ôтплачувавъ.

Маю тя ящôрчій роде? кѣтиця цвѣтôвъ зъ Петра рукъ для тебе краспа, вартовнѣйша, якъ мои коралѣ?

Пане Андрею жалко Настя почала: татуньо мои вже васъ любятъ и я, ту спустила оченята.

О не часъ тобѣ ще и теперь, колись въ моихъ руках жартовати, най една ганьба другу змаже, обыйдуся безъ благословеньства твого батька!

Андрею! пане Андрею! пустѣтъ мя пуститъ або вер-

нѣтъся съ мною до дому, простѣть менѣ, вамъ и тато мôй вже простили, а кобы вы знали якъ васъ мамуня мои любять? — для ней тое зробѣть и пустѣтъ мя, або вернѣтся съ мною.

Такимъ то примавляла голосомъ, що дикiй Кассинъ якь ся зрушивъ —

Андрею! она може правду каже, вернися съ неювь до ея родичêвъ а лучше и тобѣ буде, сли маешь каику сумлѣня —

Мовчи! за що заплативемъ, за що заплачу? роби на щось ся пôднявъ! —

Настя зъуваживши що Кассина серце мягше, не разъ не два по лици его потягнула ручковь и благально шептала: просѣть за мною, и такъ гнали що разъ блисше лѣса —

Выбѣгла Марена, Настуню! Настуню! кличучи, но ей уха вже жаденъ голосъ недобѣжавъ.

Поприбѣгали служацѣи зъ города туй що и сами непоупадали, коли взрѣли свою госпожу на подвôрю якъ бы неживу, анѣ способъ ю ся докликати, воды принеси! живо заверещала Ганка молода, але досвѣдчена женщина, воды Матронъ! чи чуешь, зомлѣла — воды! живо!

Подбѣгла и принесла воды, взяли поливати тай натирати и ôткликали житье въ своей господыни, припровадили до комнаты положили на лôжку.

Боже! перекрестилася, чи менѣ ся снило, чи то правда — де Настя?

Служацѣи бы ю потѣшити суть, суть, отъ десь теперь побѣгли —

Ой нѣ — не сонъ то бывъ о ту, такъ ту допѣро що якъ яструбъ куря пôрвавъ ю Андрей, тай зачала жалко заводити.

Госпось дайте покой! неплачте, а сами такой и добре бы заводили были но ся бояли кричати, бо никого зъ хлопôвъ дома небыло.

Цить ктось ѣде, може.... тай порозбѣгалися, една въ еденъ, а друга въ другіи кутъ.

Що вамъ? слабымъ голосомъ запытала ся Марена?

Прибѣгла назадъ Ганка, небôйтеся, Панъ Бôгъ съ вами то ктось приѣхавъ. —

Приѣхавъ, — по що? нема Настѣ, нема вже що брати. — Моя зазуленько, моя цвѣтонько гдеже ти, кудай же тя повели?

Кто? запытався Иванъ, котрый на тоти слова прибѣгъ до лôжка своеи жены, кто? кого? обзираючися чи бывъ ту кто?

Ой бывъ господаренькy, бывъ и не давно що ôтѣхавъ сказала марена —

Та кто такіи?

Было ихъ ту много, а меже ними Андреи!

О Боже! вздохнула Марена, то ти Иване? наша Настя вже ся выдала, такихъ ту было сватôвъ, а тебе небыло, Боженьку мôй! претираючи очи — де Настя? пôднеслася на лôжку и замыслилася — та съ плачемъ — Настю нашу пôрвавъ воронъ, бѣдне якъ оно ся боронило — люти ту люде были и назадъ ся кинули.

Маресунь неплачь такъ жалко — та може якъ ся ще за ласковь Божовь и ôтбере канюкови наша Настя.

На гадку въ якіи донька руки ся попала, що въ сердцю ще при здоровыхъ смыслахъ знаходящогося Ивана дѣяло, латво собѣ представити можь!

Заломавъ руки самъ собѣ недовѣряючи чи то истинна, съ болемъ поглядавъ на жену якъ та ся силова-

ла децо промовити, но придушена жалемъ и слова выречи немогла.

Такъ наибôльшими болями сердця метаного застали слуги котри зъ села повернули. Духъ вступивъ въ Ивана, коли ихъ спостерêгъ —

Чи и кто бôльше приѣхавъ съ вами?

Суть, выслухали вашого чрезъ насъ прошеня, есть насъ 30, много съ стрѣльбами, а всѣ на коняхъ.—

Иванъ незнавъ самъ, чи ся тѣшити чи смутити мае, чому тота помôчь уцтивыхъ людей хоть о годинку борше неприбыла. —

Слава Iисусу Христу! чи въ добрый часъ? запыталися тутъ входящціи газды, хлопы передъ котрыми и самъ Кассинъ бывъ ся застрашивъ, такого взросту и такои будовы тѣла были тоти що поприѣзджали на поратунокъ Ивану. —

Слава на вѣки, ой Богъ знае чи вже ся що зробити дасть. —

А чомъ? — и полкъ сатаны незлякаемося ôтъ васъ ôдогнати!

Не на дармо ношу отъ тоту ручницю, — другiй ся ôдозвавъ, надъ 20 лѣтъ, такъ коло 30 лѣтъ мающiй господарь, и десятомъ бѣсорманомъ незавстыдавбымся въ очи заглянути.

О щоже ходитъ? шкода бо величаньемъ часъ на дармо тратити, дѣло насъ похвалитъ! человѣкъ котрому лѣта вже волося побѣляти почали, запытався! —

О такъ: любими нынѣ ще бывемъ найщастливишимъ и въ тымъ самôмъ нынѣ ставемся найнещастливишимъ, всьомъ стративъ, бо стративемъ Настю, мою дитину котру надъ все, надъ мое власное житье любивемъ — выдерли ми ю безбожни люде!

То тоти волоцюги всѣ едногласно, певно тіи —

Маете слуги, тра было яко тако боронити тымъ часомъ! —

Послухайте добри люде! ото дôставемъ картку и вынявъ зъ кѣшенѣ — де такъ менѣ пише:

Отче! Страшлива по надъ вами обвисла вже хмара, ще сей ночи будете мали непрошеныхъ гостей, гостей безъ сердця, безъ сумлѣня, стережѣтся! Андрей ихъ спровадитъ на вашь дôмъ! о Боже! щобысьте ся о тôмъ за пôзно недовѣдали! Петро. Такъ доставши тоту картку але не заразъ якъ но ю принѣсъ бо мя небыло дома, а моя, тутъ востхнувъ, неписьменна, добре то кажутъ: незашкодитъ знати писати тай читати, почавемъ думати що ту теперь дѣлати, знавемъ кудай Андрей ѣздити любитъ, взявемъ стрѣльбу и съ Федкомъ просто въ сторону тую полетѣвемъ щобы, якъ поведе своихъ, наполошати а сли добре пôйде и забити змію! двохъ до васъ пославемъ, бысьте приспѣшивши допомогли тую ôтъ мене ôтвернути тучу. Инакше ся але стало: выѣхавши никого нездыбавемъ — а повернувши, вже Настю незаставемъ порвали ю! — и слеза по его поважнôмъ лици покотилася!

А деже ваша? — запытали

О та незнати чи выдержитъ, вже и плакати неможе?

А дежь служащіи были?

Въ садѣ ôтповѣла Ганка, на галасъ прибѣглисьмо, хотѣлисьмо нашôй Настуни помôчь принести, и фартухомъ обтерала очи, но немоглисьмо; много бо стояло на подвôрю а зобачивши насъ затримали и пустили коли вже Андрей съ Настевъ за фѣртковь бывъ, тай сами за нимъ полетѣли — страхъ бѣдна плакала — и закрыла очи долоинями.

Страхъ и гадати, що тоти моспаноньки съ нами дѣлати почали, ôтповѣли всѣ.

Але муси поти стало! ôтозвався єденъ по сивѣти починаюцій человѣкъ — мы крепкіи ще хлопцѣ! що то мы не нашихъ батьковъ дѣти? маеможь съ заложеными руками придивлятись якъ ни сьое ни тое въ нашихъ пљондруе коморахъ? За мною! Богъ съ нами!

Почали выходити за двери. Горе имъ! сли ихъ подыбаемо, всю нашу кривду змыемо нынѣ въ ихъ власнôй крови!

О не! кто ту мститися приѣхавъ може назадъ вернутися, не по христіяньски злое злымъ ôтплачувати и не по руски мститися, поѣдемо, бы ихъ полапавши нешкодливыми здѣлати, знаете хлопцѣ якъ то вôлъ коли коле, то му дошку на очи привязуютъ. На що и всѣ нѣбы розсмѣялись — и цѣкаво очима смотрили въ сторону зъ ôтки тота ихъ слуху добѣжала бесѣда, коли той ще свое продовжавъ слово — нетратьмо часу бы зъ пащи того крокодиля вырвати нещасну офѣру! и потѣшити нещастливу ще матерь и батька! тое сказавши прискочивъ до Ивана лишѣтся дома отче, я ваше заступити хочу мѣстце!

То ты Петре? а зъ ôтки же ты ся тутъ взявъ? давнось ту? де Настя?

Настя? злапався за грудь, о Боже! Настя въ рукахъ Андрея—.... я доперо що прибѣгемъ, вымотавємся зъ помеже тыхъ ôтлюдковъ — бывемъ и у нашого вôйта, были тамъ воины котрыхъ на наше зажалѣняся прислали, бы патрољовали по нашихъ лѣсахъ — ту ихъ привѣвемъ! — и єще бôљше господаровъ.

Добре! — добре! — ты знаешь де они, ты насъ попровадишь, на подвôрю охотно запытали всѣ. —

Сли ваша така воля, добре — но въ ночи ничого не зробимо, поѣдемо, и тую закутку лѣса де они обступимо до кола.

Прошу але тихо ся справляти щобы непôзнали письмо носомъ! — и такъ: єденъ съ ручницевь а пару съ сокѣрами, такъ переплѣтаючи собою обступимо найпевнѣйшіи пересмыки?

Прошу за мною въ имя Бога! и всѣ охотно рушили! и Иванъ хотѣвъ, но го ôтвернули просячи бы докоњче зôстався — на що и приставъ! —

Господи провадь ихъ! сказавъ, и назадъ повернувся до свѣтлицѣ — щобы свою потѣшати много терпящу Марену!

Нещасна то нôчь была для Ивана и єго сопруги, цѣлый часъ молилися просячи Бога, быся день показавъ. А коли Иванъ первыи лучи вкрадаючися до свѣтлицѣ узрѣвъ, перекрестившися выбѣгъ на подвôрье! Но всюди тихо якъ бы въ гробѣ, птицѣ не такъ якъ колись спѣвали, десь некуда ôтзывалися але дуже сумно выводили. Морозъ чрезъ цѣле тѣло перебѣгъ коли погадавъ де єго Настя, заломавши руки почавъ глубоко думати, скоро але и обудився, коли учувъ звôнъ, котрый побожныхъ Христіянъ на ранное взывавъ набожењство. Зробивши знакъ святого креста повернувъ до хаты. —

Кто съ Богомъ, Богъ съ нимъ, уберися сли можешь любунь, пôйдемо до церковцѣ святои помолитися, вже бо звонили.

А щоже то нынѣ? пôдвела голову зъ постелѣ и слабењкимъ запыталася голосомъ.

Недѣля — чи тямишь ты що?

Ой тамлю не сонъ то бывъ — и почала ревно плакати, и Ивану ся сердце краяло.

Помôгъ ей злѣсти зъ постелѣ и убратися и пôдкрѣпляючи ю своими вже худыми силами, пріишли до церковцѣ, ту впали на колѣна передъ пречистовь Богородицевь и цѣлу утрень горячи засилали моленя. А коли священникъ ставъ на службу Божу крестомъ Марія лежала чрезъ цѣлое Богослуженье. По службѣ божôй, коли ся розходити починали, вставшіи знова припали на колѣна, ще разъ засилаючи свои моленя до правителя всѣхъ судебъ. — Потому встали и выйшли зъ церкви.

Всѣ знали чому такъ великій смутокъ огорнувъ сердця тыхъ уцтивцѣвъ, но никто неôтважився съ ними розмавляти; бо съ ними разомъ плачучи, ще бôльше бы ихъ до жалю побуджавъ. Такъ выйшовши зъ церкви пустилися до дому и помало, коли соньце вже зъ полудня показовало, вернулись до хаты. —

Ставши на порозѣ почала Марія заводити такъ, що и камѣнь бывъ быся зрушивъ! —

Иванъ, о той также много чувствовавъ, но гôрше му ще было, бо плакати немôгъ. Вчера ще въ повнымъ цвитѣ надѣи, а нынѣ — о нынѣ, якаже то перемѣна но чрезъ едну нôчь сталася! —

Въ часѣ въ котрôмъ до церковцѣ Иванъ и Марена выбиралися тишкомъ окружали воины и узброени господари закутокъ лѣса въ котрôмъ знаходилася нещастлива Настя, и решта о котрыхъ вѣдаемо.

Петро обнявъ доводительство надъ всѣми; вѣдавъ бо о закутку такъ зовемôмъ лебедева кирниця, въ котрôмъ они любовали пересѣджати.

Поперепльтавшися воинами на повельне найстаршого воина, що разъ блисше поступовали. А всьо такъ тихо ся дѣяло що и птички незлѣтали зъ своихъ гнѣздочокъ, а соловѣи свои пѣсночки свободно выводили.

Петрови такій ходъ дуже за помалый здавався, бѣдный такой бы и злетѣвъ щобы но якъ найскорше узрѣвъ тое що му найдорожше на землицѣ, тому и ôтлучився ôтъ решти и на передъ побѣгъ, але то такъ схлюдно що му пôдъ ногами якбы и лута неваживъ — ничо неôтзывалось. — Такъ бѣгъ, ажь коло кирницѣ стримався бо учувъ бесѣдующихъ, тихо втиснувшися въ корчь прислухався о що ту ходитъ, кидаючи очима на всѣхъ. О що му ся въ серцю дѣяло, коли межи такими ôтлюдками узрѣвъ свое божище, свою Настю, але такъ змѣнену що ю ледво и пôзнавъ, яка бѣдна, якъ листокъ тополѣ при шумѣ вѣтра тряслася, то на Кассина то на Андрея позираючи котри съ собою розмавляли ?

Но Андрею, шкода часу, дай кôљко хочу, и веди дѣвку кудай хочешь, або ôтсылаю назадъ ю. —

Андрей добивъ — маешь — що хочешь — такъ ся ôтплачуешь своему начаљникови ?

Ще мало ! сказавъ Кассинъ —

Петра кровь туй що незаляла, коли учувъ такій торгъ нѣбы надъ быдлятемъ, и ще до того увидѣвъ вôзъ пароконный зъ которого фѣрманъ кликавъ : живо, живо, пане Андрею кôњчитъ, сѣдайте, бо часъ уходитъ, прійшло му на гадку, що Андрей Настю якъ ягня связати и съ собою свѣтами везти намѣряе.

Не мôгъ бôљше дивитися и прислуховатися тому, выскочивъ зъ корча и побѣгъ мовь соколъ до своихъ, живо ! на передъ ! бо вымкнутся намъ.

Небôйся, трудно рыбѣ утечи коли въ матнѣ сѣдитъ. — ôтозвався еденъ зъ господарêвъ.

Воинъ найстаршій казавъ затрубити то при нêмъ стоящому на знакъ, щобы изъ всѣхъ сторонъ спѣшили, здѣлавъ то ему пôдручный, а на знакъ що ся такъ ведля розказу стало, кôлька трубокъ до кола ôтозвалося, — и всѣ спѣшнымъ ступомъ на передъ поступовати почали. Такъ станули туй коло кирницѣ, но якже ся задумавъ Петро, коли кромѣ Кассина и решти до того плугавого гнѣзда належащихъ никого бôльше неувидѣвъ? прискочивъ до Кассина, де подѣвесь Настю скажи! бо смерть твоя ты смоку! и поднêсъ сукѣру. —

Кассинъ хоть смѣшаный товь несподѣванковь, мавъ прецѣнь тыльо притомности затримати руку Петра, и ôтскочивъ на бôкъ, добываючи зъ запаса пôжь довшій якъ шаблиця, хотѣвъ вдарити на Петра въ той часъ, коли ся крикъ зъ другои стороны чути давъ и дикій Андрей; бо го съ возомъ зъ противнои стороны якъ вже съ Настевь втѣкавъ стримали, назадъ до круга своихъ прилетѣвъ, а зобачивши Петра же свою жолчь на него выляти хотѣвъ, вымѣривши до него ручницю пальнувъ и убивъ....... кого?..... Кассина мѣсто Петра, котрый ся съ Петромъ боровъ. —

Видячи Андрей що нѣтъ для него вже ратунку хотѣвъ власною рукою смерть собѣ зробити, но доводитель, найстаршій воинъ го по руцѣ, а пистоля хотя выпалило, ино капелюхъ перешило Андрея и понесло свѣтами кулю.

Прискочили до него, розброили и связали пана Андрея.

Петро живо прискочивъ до воза, котрый припрова-

дили зъ противнои стороны, бо увидѣвъ на нёмъ Настю. Радôсть въ якôй сердце его ся знаходило, трудно описати, коли увидѣвъ же Настя жіе! якъ братъ сестру, коли то ся чрезъ довши лѣта невидѣли, ба ще съ бôльшовь радостевь повитавъ ю!

Коли такъ воины споралися съ репитома и всѣхъ вже мали въ своей моци, пріишовъ и найстаршін до воза, и туй що ся нерозплакавъ, коли обачивъ цвѣтку такъ красну, що не давно тому въ такихъ шпонахъ находилася. Розказавъ абы вôзъ съ Петромъ и Настьовь просто до еи родичêвъ ѣхавъ, и самъ давши якъ найострѣйшін розказы бачности сѣвъ на коня, и товаришивъ имъ съ всѣми газдами.

Такъ всѣ совокупно заѣхали ажь на обôйстье Ивана, котрому ани ся снило, що ино вернувшому зъ церковцѣ, же и его Настя му ся приверне. Учувши въ другôй комнатѣ, потѣшаючи жену щобы неплакала, же ся двери отчинили, пріишовъ до свѣтлицѣ, але и назадъ ôтскочивъ коли узрѣвъ воины, небавомъ назадъ зближився, коли за ними Петра и Настю свою увидѣвъ. Самъ собѣ невѣривъ, а прискочивши до Настѣ, о доню моя, о мôй цвѣтку, де же ты была, та ю до себе притисъ.

Марена тымъ обуджена, вбѣгла до свѣтлицѣ: О Господи! то не она, але дуже подôбна, то сонъ, але не, то ты Настю? ôтозвися! ты то?

Я мамунь ваша Настя, я, бѣдна, що вамъ тильо наробила клопоту, простѣтъ менѣ! упала до нôгъ.

А стань! няй тя до мого притисну серця. На видъ тоі и воинъ ôтъ слезъ стримати ся немôгъ. —

Упамяталися на репитѣ обое що маютъ гостя чуджого. Иванъ обернувшися до него: Господине, никто,

якъ вы высвободилисьте мою дитину ôтъ ганьбы, якуюже вдяку вамъ за тую ласку дати маю?

Ничиго ся ôтъ васъ недомагаю, ничого бо нездѣлавємъ кромѣ повинности моєй, тому молодцю, показавъ на Петра, маєте подяковати єи освободжење!

О мôи Петре! обое воскликнули, познаю мôй блудъ за борзо судиламъ тебе, прости, люблю тя якъ могого власного сына, ôтозвалася Марена.

Петро подяковавши имъ за ихъ выявлење чувствъ, ôтповѣвъ, ничимъ бы были мои всѣ забѣги, кобы не той достойный мужъ

Чимже вамъ служити могу, нашь потѣшителю? прошу, цѣлый дôмъ на вашіи услуги прошу повелѣтъ! —

Ничимъ, — припровадивши ю тутъ, назадъ вертати мушу; бо мя там повинность кличе — но не забывайте, що то сей молодецъ ю освободивъ. —

Господине! хочте быти свѣдкомъ єго надгороды — що желаешь Петре?

Я — несмѣлымъ ôтозвався голосомъ Петро — я — Настю!

Возмѣтся за руки — поблагословѣтъ ихъ господине!

О — не, не моя то рѣчь, то до васъ належитъ.

Взявшися за руки, Настя спустила очи, а отецъ и мати поблагословивши ихъ, просили умильно воину, абы тое здѣлавъ, поблагословивши щастливу пару, „бôльшу получивємъ надгороду якъ ся надѣявємъ" и попращавшися съ всѣма ôтѣхавъ. —

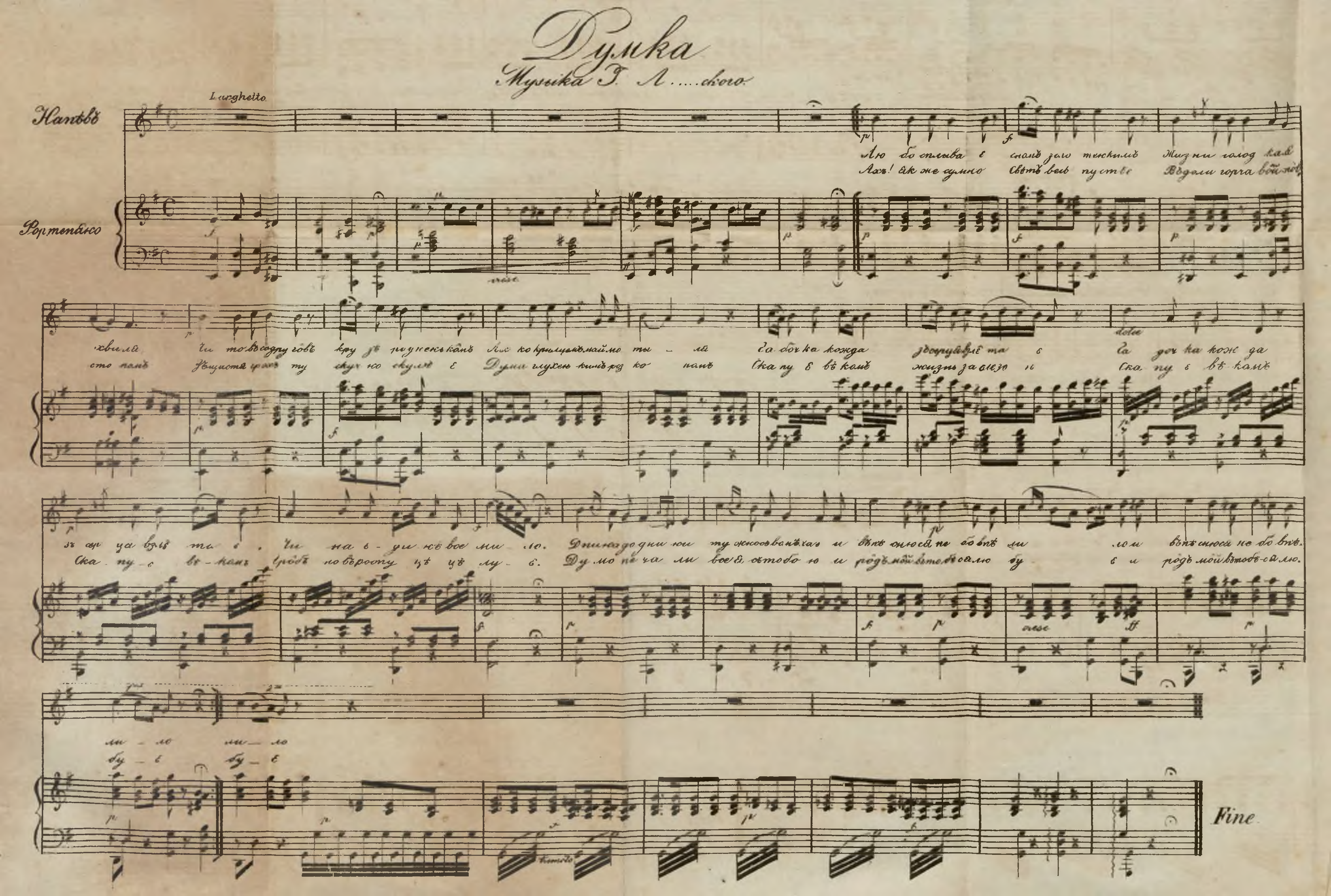
Небавомъ и родичи Петра надôйшли и такъ всѣ совокупно тѣшилися, и гучни справили заручины. —

А що ся съ Андреемъ и рештома стало, незнаю; бомъ ся съ воиномъ до нынѣ невидѣвъ! — то невно що гôрше якъ съ Петромъ и Настуневь! —

Думка
Музыка Г. Л.....ского
Larghetto
Fine

ВЪ ПЕРЕМЫШЛИ,

въ Книгопечатни соборной рускои Капитулы

1852.